75 років Служби Народові

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N.J. 07303
434-0237
434-0807
УНСоюзу: 435-8740
— Тел. з Ню Йорку: —
BArcly 7-4125
УНСоюзу: BArcly 7-5337

РІК LXXV. Ч. 170. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 14-го ВЕРЕСНЯ 1968 ЦЕНТІВ 10 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, SATURDAY, SEPTEMBER 14, 1968 No. 170. VOL. LXXV

15 ВЕРЕСНЯ 1968 „СВОБОДІ" СПОВНЯЄТЬСЯ 75 ЛІТ

СЛОВО НА СТОРОЖІ

СТАНОВИЩЕ „СВОБОДИ" ДО ВАЖЛИВІШИХ УКРАЇНСЬКИХ І МІЖНАРОДНИХ СПРАВ І ПОДІЙ

„Свобода" від самого початку свого вже 75-річного існування намагалася виконувати — крім безлічі своїх специфічних завдань — також і всі ті головні функції, що їх має кожна газета, зокрема: інформувати читача про те, що діється, та в редакційних статтях і коментарях аналізувати, вияснити та займати становище до поодиноких подій. Нижче подаємо тільки для прикладу цитати деяких із цих коментарів, які можуть бути характеристичні для „лінії" „Свободи" впродовж її 75-літньої появи:

ОРГАНІЗАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Як для риби потрібна вода, як для птаха крила, як для спрагненого вода, як голодному хліб, як, накінці, кожному з нас потрібне повітря, так само для нас тут розсіяних українців треба народної організації, себто такого братства, такого всенародного об'єднання, до якого кожний українець, де б він не був, як далеко він не жив би, повинен до того братства, до тієї великої української родини-сім'ї належати. Один чоловік не вüлі піднести важкий камінь, але коли візьметься до цього три або чотири чоловіки, камінь буде двигнений скоро... Тому то, браття, добровільні вигнанці з рідного краю, з власної батьківщини, з-під рідної стріхи, лучімся, скупчуймося, єднаймося, і так пізнаємо один одного, пізнаємо нашу біду, нашу нужду, наші хиби, наші недостатки, обміняємось нашими мислями-думками, один одному відкриємо наше серце, разом на чужині порадимось про свою біду та віджeнемо її від себе спільними силами... Ми, закликаючи Всевишнього, щоб поблагословив це зерно, яке кидаємо в українську ріллю, подаємо до відома українському робітникові . . ., що в Америці доконче треба заложити народну організацію під назвою „Народний Український Союз. . .

„Свобода", 1-го листопада 1893.

А тепер, дорогі браття, як уже зібралося нас дуже велике число і як заложено Союз, вступайте до нього громадно, бо це тільки для Вашого добра і на Вашу користь. Ви, яких досі оплакувала Україна-мати, як пропавших, дайте про себе знати світові, що Ви живете і що тут, в Америці, українське народне життя б'є живою струєю. Важливий крок уже зроблено, Союз уже засновано, український нарід воскрес із мертвих в Америці. . .

„Свобода", 1-го березня 1894.

ПОЛІТИЧНЕ „ВІРУЮ" І ПРОГРАМА

Кожний знає, що життя нашого народу в старім краю під кожним оглядом дуже прикре. В усіх трьох державах, у яких живуть українці, приходиться їм терпіти не тільки від самих урядів, під рукою яких вони знаходяться, але й від „добрих сусідів". Наші народолюбці вживають всіх засобів для поліпшення долі нашого народу, але вкінці прийшли до переконання, що тут жадні півзасоби не доможуть та що єдиним виходом з цього прикрого положення є З'ЄДНАННЯ ВСІХ УКРАЇНЦІВ В ОДНУ САМОСТІЙНУ ДЕРЖАВУ, З ПОРЯДКАМИ НАСКРІЗЬ ДЕМОКРАТИЧНИМИ. . . (підкреслення в оригіналі).

„Свобода", 17 жовтня 1900.

НАША НАЗВА І СОБОРНІСТЬ

Особливо розгавкалося „Русское Слово" на Україну і українців. Нема числа, щоб „Русское Слово" не згадало по десять разів України та не набрехало десять міхів лайдацької брехні на українців. . . Головні брехні „Русского Слова" такі, що українці вирікаються назви „Русь" і „русин", що нашим селянам не в голові „Україна" та що „Україну" видумали ляхи. . . Отже, кажемо тут публічно, що це лайдацька кацапська брехня. Українці не потребують вирікатися назви русин, бо це те саме, що українець. Наш нарід, що говорить такою самою мовою, як оце „Свобода" пише і як писали славні поети Шашкевич, Шевченко, Федькович і Франко та як говорять у нас усі селяни, є дуже великий, бо його аж 30 мільйонів. З того тільки мала частина, бо 4 мільйони живе в Австрії, а 26 мільйонів в московськім царстві. . . І от ці наші браття називають себе українцями, а свій край Україною. . . За тими зрадниками, що вирікаються своєї назви, є ті самі брехливі ошуканці — кацапська банда москвофілів. Ця найнята за московські рублі драбня хоче, щоб ми пристали до Москви, до Росії. Ця лайдацька зволоч хоче, аби з нашого народу й сліду не стало, щоб ми стали москалями. . .

„Свобода", 24 квітня 1902.

НАМ ТРЕБА БУТИ РЕВОЛЮЦІОНЕРАМИ! . .

Нам треба бути революціонерами, такими бунтівниками, як ним був Вашингтон. А Вашингтон то був революціонер, що підняв цілий американський нарід до бунту проти англійського ярма. Це був герой, що своєю енергією і пожертвуванням цілого життя добув волю і долю для Злучених Держав. . . Нам треба збирати фонди, щоб підтримати той рух, що хоче замість цісарів і царів завести такий лад, як є в Злучених Державах. А коли виб'є година боротьби, ми маємо стати в рядах борців-революціонерів і боротися за волю-долю рідного краю. Тому, згадуючи день уродження борця за волю, Вашингтона, піднесім грімкий оклик: Хай живе пам'ять Юрія Вашингтона! Хай живе свобода! Хай живе революція! Хай живе республіка-Україна!

„Свобода", 26 лютого 1903.

ПЕРШИЙ БОЄВИЙ ФОНД

(У зв'язку із стрілами польсько-австрійської поліції в селянське зібрання в Ляцькім в Галичині та сецесією українських студентів з Львівського університету за зневагу до української мови, як і у зв'язку з революційним рухом в Росії, „Свобода" почала організувати і збирати в Америці „Боєвий Фонд", призначений для Революційної Української Партії на Наддніпрянщині та для трьох пар-

(Закінчення на стор 6-ій)

ОСНОВОПОЛОЖНИК І НАЙВИДАТНІШИЙ ВИРАЗНИК „СВОБОДИ"

„Свобода" мала досі десять головних редакторів, між якими перші місця займають її основоположник та перший редактор о. Григорій Грушка і найвидатніший виразник й ідеолог д-р Лука Мишуга.

о. Григорій Грушка

д-р Лука Мишуга

СВОБОДА

Учите ся брати мои, научайте читайте
И чужому научайтесь, [illegible] Свого не цурайтось.
„Въ своей хатѣ [illegible] и сила и воля"
Шевченко

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ

Число 1. ДЖЕРСІ СІТІ. Н. Д. 15 Вересня 1893. ГОДЪ I

БРАТЯ РУСИНИ!

Пускаючи сей перший нумеръ нашої часописи въ широкій свѣтъ, кличемо до Васъ [illegible] рускимъ братнимъ [illegible]: Пріймѣтъ и повитайте яко свою „Свободу"!

Русини!

Якъ колись давно въ неволѣ, въ кайданахъ, стогнавъ ізраильскій народъ подъ правленіемъ жестокихъ деспотовъ Фараоновъ, такъ до сего дня [illegible], коли въ невольничомъ ярмѣ подъ чужимъ панованьемъ рускій родъ!.... Жидамъ пославъ Богъ Мойсея яко освободителя изъ египетской неволѣ—Намъ го не пошле єли народъ самъ не буде [illegible] о то, щобъ якъ найскорше розорвати пута и повными грудьми отдихнути свѣжимъ воздухомъ свободи! Но куда дорога до храму сей богинѣ—де єй шукати якъ одержати тую такъ желаему свободу?

Распятый за насъ на крестѣ Спаситель сказавъ: „истинна освободитъ васъ" Правда одна може намъ дати свободу! Се рѣчь неоспорима що только тіи люде остались свободными, котори знайшовши правду, познали свою годность, народне достоинство, свои права Богомъ и природою дани, стрясли зъ себе душевне ярмо невѣжества, ярмо тѣлесного гнету и такъ стались свободными, вольными панами своей земли, свого дѣланія, народного розвою въ силѣ, въ знанію и въ богатствѣ. Такій народъ называемо днесь народомъ сильнымъ независимымъ, богатымъ, который зъ запаленою походнею просвѣщенія и поступу въ рукахъ несе и розсѣває зерно цивилізаціи и людскости въ найтемнѣйши закутки дикой Африки.

Мы днесь Русины пытаемъ ся чому нѣмцѣ, французы, американцѣ суть вольными и богатими народами, а мы одни обдерти на богатой уродженой земли чужимъ кланяємось богамъ и свой кровавий потъ и працю мусимо въ чужу складати стодолу а сами зъ голоду гинемо? а що горше мы навѣтъ и метрици народной назвы не маємо [illegible] ли кожде дике племя въ Африцѣ єсть означене певнымъ отличемъ имейемъ черезъ ученыхъ [illegible], а насъ чортъ зна якъ зовуть—бо мы невольники и по нумеру насъ кличуть якъ треба дати остатну корову на податокъ, або кровъ свою проливати на чужихъ нивахъ та на чужую користь.

[illegible] бо рускій народъ не мавъ часу на тое, щобъ у себе въ дома працювати надъ укрѣпленіемъ руского духа надъ соединеніемъ своихъ силъ и такъ дати въ спадщинѣ своимъ внукамъ да правнукамъ народну независимости и полѣтичне значеніе; коли другіи народи звивалися охочо и спокойно коло роботы на власномъ поли народного самопознанія, Русинъ мусѣвъ вѣками стояти на вартѣ и проливати свою кровъ на полю битвы зъ дикими ордами татарскими и басурманскими, щобъ своими благородными грудьми здѣлати непробивну стѣну для европейской цивилізаціи противъ азіатского варварства.

А щожъ зъ того?

Днесь видишъ только високи могилы свѣдчать о храбрости и геройствѣ нашихъ прадѣдовъ за святую свободу, которіи начинили рускую землю своими костьми, напоѣли святою рускою кровію, на которой теперь ляхъ, нѣмецъ и жидъ пшеницю сѣє, а намъ роднымъ сынамъ той земли кажуть полову ѣсти, за котру ще треба дорого платити.

Русини!

Така наша доля, така наша судьба на той земли де мы въ перший свѣтъ узрили и перший крикъ выдали зъ нашихъ невинныхъ грудей [illegible] хлѣба [illegible] [illegible] ... [illegible]

Бѣда заженe всюди [illegible] одень старый [illegible]: Necessitas non habet legem. „Не мало [illegible] назадъ, якъ тисячи и тисячи руского народа подибуємъ на вольной, гостинной американьской земли

О незломлена сило руского духа! О вѣро руска твердѣйша отъ гранѣтныхъ скалъ вѣковѣчнозеленого [illegible].

Русинъ бурлака на чужой земли нѣкому не знаный всѣмъ чужій, не свѣдомый ани языка ани права того народа де заблукавъ. Въ короткомъ часѣ, працюючи [illegible] той хробачокъ подъ землею, за тяжко зароблений грошь самъ побудовавъ собѣ руски церкви безъ жадной чужой помочи; позакладались руски братства взаимной помочи—словомъ, русинъ скапувши только зъ себе полатану гуньку, показавъ що въ него за сила на коли чужій го не гнете, не запрягае въ ярмо неволѣ.

Народе Рускій!

Ты показав сеи яка въ тобѣ сильна вѣра, яка у тебе терпеливость, яка у тебе постоянность!

Слава, слава и честь, Тобѣ о народе мой! Кто ту въ Америцѣ твой хлѣбъ ѣсть а о твое добро, о твою просвѣту не дбає—да будетъ Богомъ и людьми проклятъ!

Ты во власныхъ силахъ и [illegible] дорогою, котра веде до правди а правда до свободи. Но теперь оглядаешь ся за провѣдникомъ, котрый бы завѣвъ Тебе до храму свободи.

Тымъ провѣдникомъ власне єсть часопись „Свобода"

Нашою задачею єсть: просвѣщати рускій народъ, боронити єго честь отъ вражихъ нападовъ, вказати дорогу до поступу, до цивилізаціи, до добробыту.

Дальше—святымъ буде обовязкомъ сохраняти межи народомъ єй сокровища то єсть: вѣру, обрядъ и мову.

На конецъ будемо старатися [illegible] познавъ свою честь и якъ рускій народъ лучивъ ся въ одну велику громаду яко то дѣлаютъ наши собрати чехи, словаки, поляки тутъ въ Америцѣ, щобъ неоставати позаду другихъ народовъ, котри выкресали уже лучшу долю для себе

Родимцѣ!

Судьба и доля першой правдиво-руской газети тутъ въ Америцѣ, зависитъ отъ Васъ Кождого русина патриоты єсть святымъ обовязкомъ нашу „Свободу" подтримовати и такъ причинятися до єй розвитку до єй истнованія.

Подайте намъ помочну руку въ такъ святой справѣ, а мы съ Богомъ идемъ шукати истинны а истинна, доведе до свободы, котра одна освободитъ насъ якъ сказано съ початку

ВѢСТИ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

Сего року постигло страшне нещастье нашу лемковщину и зелену Буковину, де черезъ велики и части дощи та [illegible], рѣка Сѣретъ, Прутъ и други, выступили зъ своихъ береговъ [illegible] шумомъ та лоскотомъ розлили свои воды по [illegible] нивахъ такъ, що цѣла праця и надѣя рускихъ хлѣборобовъ зостала въ [illegible] надъ водою - Сумна картина представлялась очамъ тыхъ котры були свѣдками сей катастрофы - Де недавно [illegible] роскошне село съ своими [illegible] хатами та плодоносными садами тамъ днесь колотуще озеро. Розгуляни филѣ непощадили нѣчого только [illegible], порывали все, несучи на своимъ хребтѣ хаты, домы и весь господарскій добытокъ. Богато людей стратили не тôлько свою польну працю, свою худобу свою хату але [illegible] топилося. Для побосшалыхъ нещасливыхъ правда, посыпались зо всѣхъ сторонъ краю, але все тое замало, щобъ хоть въ части зарадити такъ великому злу.

ОБРАЗЪ ТЕМНОТИ.

Въ одномъ мадярскомъ селѣ котре звесь Дупестъ умерла стара баба, котру всѣ люде изъ села мали за чаровницю; або босорку.

Отъ хаты до хаты отъ сосѣда до сосѣда рознеслась скоренько вѣсть що стара Марта чаровниця уже задерла ноги на тамтой свѣтъ уже и нежіє.

Неописана радѣсть обгорнула цѣле село. Старі и молоди зойшлися до корчмы и тамъ при горѣлцѣ та винѣ отправляли три дни поминки за душу чаровницѣ—думаючи що уже бôльше не встане зъ гробу, не буде ходити по селѣ тай людямъ шкôду творити. Опукали ся Дупестіане - Якъ разъ въ той радостный день, здохла корова у одного сосѣда. Всѣ що були въ корчмѣ [illegible] на тую

Перша сторінка першого числа „Свободи" з 15 вересня 1893 року

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ „СВОБОДИ" ВІД ПОЧАТКУ ЇЇ ІСНУВАННЯ

1. о. ГРИГОРІЙ ГРУШКА	(1893-1895)		6. ОСИП СТЕТКЕВИЧ	(1910 і 1912-1919)
2. о. НЕСТОР ДМИТРІВ	(1895-1897)		7. ВОЛОДИМИР ЛОТОЦЬКИЙ	(1919-1926)
3. о. СТЕПАН МАКАР	(1897-1900)		8. ОМЕЛЯН РЕВ'ЮК	(1926-1933)
4. о. ІВАН АРДАН	(1900-1907)		9. ЛУКА МИШУГА	(1933-1955)
5. АНТІН ЦУРКОВСЬКИЙ	(1907-1909 і 1911)		10. АНТІН ДРАГАН	(1955-)

ВІТАЮТЬ „СВОБОДУ" З ЇЇ 75-РІЧЧЯМ

Джерзі Ситі. — З початком цього року повідомлено, що „Свобода" вступила в 75-річчя свого існування, яке сповниться 15-го вересня. Від того часу одержано багато привітань від установ і осіб з усіх континентів. Одним з останньо одержаних привітань була телеграма від віцепрезидента ЗСА Гюберта Г. Гомфрі, датована у Вашингтоні, 12-го вересня 1968. У телеграмі дослівно сказано:

Antin Dragan
Editor-in-chief
"Svoboda"
81-83 Grand Street
Jersey City, N.J.

Let me join with all those who respect service and love freedom in extending warm congratulations to "Svoboda" on the occasion of its 75th anniversary. All those who are now or have in the past been associated with the publication of "Svoboda" should be proud of its long record of service to Ukrainian Americans and its unswerving loyalty to the cause of peace, freedom and democratic ideal.

You have my very best wishes for a bright and productive future.

Hubert H. Humphrey
Vice-President

Антін Драган
головний редактор
„Свободи"
81-83 Гренд вулиця
Джерзі Ситі, Н. Дж.

Дозвольте мені долучитись до всіх тих, які шанують службу і люблять волю, у вислові гарячих гратуляцій для „Свободи" з нагоди її 75-річчя. Всі ті, що тепер чи в минулому були зв'язані з публікацією „Свободи" повинні гордитись її довгою історією служби українським американцям та її непохитною льояльністю до справи миру, волі і демократичного ідеалу.

Ви маєте мої найкращі побажання для світлої і продуктивної майбутности.

Гюберт Г. Гомфрі
Віце-Президент

Денис Голод

ПОЧАТКИ „СВОБОДИ"

Отець Грушка, парох Джерзі Сиíі, любив усе ширити книжки серед наших людей. Бувало спровадить він книжок з „Просвіти" й розпихає між людей. Менші книжки дає даром, більші позичає, беручи за це 10 центів оплати. Дасть іміґрантові таку книжку й запише собі на карточці, прибитій у себе на стіні, ім'я позичаючого та наголовок книжки.

Та звичайно таке бувало, що візьме чоловік книжку, дасть кілька центів оплати, і тільки вже о. Грушка цю книжку й бачив. Каже о. Грушка: „Не добре з книжками. Треба нашому народові газети. Мусимо заложити газету. Пішлю гроші до Ставропигії й спроваджу черенки".

Одного дня о. Грушка присилає до мене свого кухаря, що йому варив їсти, щоб я прийшов до нього. Я прийшов під ч. 247 Ворен стріт, де о. Грушка мав 4 кімнати (кухню і їдальню на першім поверсі, а дві кімнати на другім. Я застав у мешканню великі зміни. В їдальні був зроблений стіл і полички при стіні. Ще місяць тому, як я здавав о. Грушці звіт з колекти серед парохіян, тут було чисто, а тепер справжня фабрика: коло стола стояли Денис Салій і Сидір Ференц. Оба складали черенки. Салій, видно, вже вмів, а Ференц учився від нього. О. Грушка дивився, чи вони складали добре. Складали руками.

О. Грушка заговорив до мене: „Піди на „ярд" і привези „вільбару", що я її купив. Зложимо отсі чотири таблички на „вільбару" і повеземо до англійської друкарні".

Пішов я на подвір'я, дістав тачку й притягнув під двері. Зложили ми „таблички" (форми) на тачку.

„Дивися добре", каже о. Грушка, „щоб не перевернути „вільбари" і не висипати табличок, бо як ті зернята розсипати, то вже їх не можна сіяти. Прийдеться нам обом наново збирати".

Повіз я тачкою таблички дорогою, а о. Грушка йшов хідником попри мене. Прийшли ми так під один дім на вулиці Монтґомері. Я лишився на дворі, а о. Грушка пішов до середини, до англійської друкарні. За якийсь час з дому вийшов робітник і забрав форми до середини. О. Грушка вийшов за якийсь час потім і каже до мене: „Ти робиш тепер наніч?"

„Так", кажу.

„Як так, то прийди завтра в 1-шій годині та поїдеш з „вільбарою" до цеї самої „шапи" і привеземо готову газету".

На другий день — це було 15-го вересня 1893-го року — пішов я з о. Грушкою до „шапи" на вул. Монтґомері. О. Грушка знов пішов до середини, а я лишився з „вільбарою" на вулиці. За якийсь час робітник виніс два пакунки, завинені папером і обв'язані шнуром, і зложив їх на тачку. Потім виніс 4 таблички й зложив теж на тачку.

Як тільки ми привезли це на 247 Ворренс стріт, о. Грушка чим скорше кинувся шукати ножа. Розрізав шнур на однім пакунку, розвинув папір і виняв газету. Розвинув газету й став з нею бігати по хаті, тішачися нею, як мати тішиться дитиною, коли дитина розбавиться. „Вже маємо газету!" — кричав він.

Потім положив газету на стіл і став дивитися, чи все в ній так, як сподівався. Потім каже мені: „Ти ходиш поміж люди, по хатах, колектувати гроші на парохію, то знаєш, де живуть наші люди. Бери сто чисел і рознеси їх між людей. Дай кожному газді одно число. Як де є „бордери", дай кожному теж одно число. Як не вміє читати, не давай. Як кому даси газету, запиши, кому дав: ім'я, назвище й адресу. Як чуєш, що люди говорять про газету, добре чи зле, нічого не протився, все запиши і мені скажи".

Так я й розніс перше число „Свободи". І робив, як о. Грушка мені казав.

За два тижні я зробив те саме з другим числом. Тоді з мене люди стали сміятися. У цукроварні, на „доку", де я працював, наші люди почали мене піднимати на сміх перед чужими людьми. Бувало візьме собі наш чоловік якийсь папір під паху й кричить: „Голод нюйорську газету продає!"

Я сказав про це о. Грушці й о. Грушка говорив про це на проповіді. „Що ви, люди, такі? Адже Голод газети не продає, але даром вам дає. А зрештою й продавати газети не стид".

(Пропам'ятна Книга УНС, 1934)

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник Ukrainian Daily
FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Ass'n, Inc. at 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 9118.

Subscription Rates: One year $12.00; six months $6.25; three months $3.25. Jersey City & Foreign Rates: One year $14.00; six months $7.50; three months $4.00. For UNA members monthly 65¢.

Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертаються тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою. За зміст оголошень Редакція не відповідає.

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

У 75-річчя „Свободи"

Завтра, 15-го вересня 1968-го року, сповниться 75 років з того дня, коли у місті Джерзі Ситі, в Ню Джерзі, вперше побачила денне світло „Свобода". Багато води промпило за той час в недалечкому Гудсоні, в далеких Дніпрі й Дністрі, світ пережив за ті роки дві великі і численні малі війни, до невпізнання змінилася не тільки політична мапа світу, але й все, що в ньому існує. Неймовірний поступ зробило людство в усіх галузях свого буття, зокрема в техноліґії. Намагаючись достосуватись етично до технічного розвитку, людство багато разів змінювало порядок своїх вартостей. В блискучих досягненнях на благо людства, як і в чорних катаклізмах, у яких його нищено, одну з рішальних роль відіграла преса, ця „четверта домéна" у колишньому і чи не перша домена у модерному суспільстві. З перспективи вже майже чотирьох поколінь виразно зарисовується і роля „Свободи" не тільки в українському суспільстві поза межами батьківщини, але й в розвитку країн нашого поселення та в житті нашого народу на рідних землях.

Характеристика цієї ролі вимагала б великої студії. Але коли б ми в короткому редакційному коментарі схотіли подати найстислішу синтезу того, що вміщається в 75 грубезних річниках „Свободи", то, здається, найправильнішим і найбільш суттєвим було б твердження: 75 років відданости правді, справедливості й поступові, 75 років вірної служби своїй громаді, своїй країні і своєму українському народові. Це потверджує кожна сторінка у кожному з її річників „Свободи". Погляньмо на деякі з початкових етапів тієї служби.

Уже в своєму четвертому числі „Свобода" видвигнула ідею створення Українського Народного Союзу і повела „хрестоносний похід" за здійснення цієї ідеї, що й сталося чотири місяці пізніше, 22-го лютого 1894-го року.

Спершися на зорганізованій силі, „Свобода" вирушила в черговий похід за національне і соціяльне освідомлення своєї громади, поборюючи при цьому неймовірні внутрішні та зовнішні перешкоди.

Черговим етапом була поведена „Свободою" кампанія за те, щоб українські поселенці „вибирали папери", себто ставали повноправними громадянами своєї прибраної батьківщини. З цим зв'язана також боротьба за права і справедливість для безпощадно експлуатованих українських поселенців в усіх країнах північного і південного американських континентів.

Ці „походи" за зорганізованість, правду, справедливість і добро, проти всього того, що стояло на перешкоді в цих змаганнях є змістом усіх річників „Свободи".

Окрему, найбільшу і насвітлішу сторінку становить у всіх річниках „Свободи" бажання й зусилля словом і ділом допомогти українському народові на Батьківщині в його змаганнях до волі і незалежности. Всі річники „Свободи" є найбільшим і найповнішим документом цих зусиль. Від самого початку свого існування „Свобода" була тим справжнім „словом на сторожі" українського народу в найчорніших годинах його історії. Вона виконувала цей обов'язок не тільки на своїх сторінках та на сторінках своїх інших періодичних видань, але й в документальних книжкових публікаціях українською і світовими мовами. Вона могла це виконувати лише завдяки своєму видавцеві, Українському Народному Союзові, його організаційній і фінансовій спроможності. Мавши таку базу, „Свобода" мобілізувала найкращі і найвидатніші уми, свої і чужі, щоб вони українську правду доказували й обстоювали. Саме цим умам, як і тисячам-тисячам відданих читачів і передплатників, треба разом з Українським Союзом у першій мірі завдячувати те, що „Свобода" безперервно протягом 75 років могла служити українській правді і, дасть Бог, служитиме їй в майбутньому.

Це є той найвищий ідеал і та велика спадщина, що їх започаткували основоположник „Свободи" о. Григорій Грушка та що їх продовжували, розвивали і збагачували його наслідники, зокрема найбільший з них, д-р Лука Мишуга. У своє 75-річчя сьогоднішня „Свобода" бажала б тільки приректи свою непохитну вірність цим ідеалам і цій службі.

Іван Кедрин

ПРЕСА І ГРОМАДА

Вільна преса має просте і ясне завдання: інформувати про все цікаве, що діється, та коментувати події. Вона може підтримувати уряд у своїй країні, або його критикувати, вона може сприяти якійсь справі, або її поборювати, вона займає становище до актуальних питань відповідно до світогляду автора-журналіста. Впливи і значення часопису залежать від кількости його читачів і від рівня часописів: від якости вміщуваного матеріялу, від хисту редакторів і співробітників. Взагалі ж преса у вільному світі тісно пов'язує свою культурницьку місію з комерційним характером підприємства, себто — сперта на здоровому бюджеті. Прибуткові часописи збільшують свій об'єм, приймають більше співробітників, удосконалюють свій зміст, — дефіцитові припиняють своє існування. Коли театри або концертові компанії мають свої меценатів — держави, міста чи приватних добродіїв — які субвенціонують їх і таким чином уможливлюють їм існування без уваги на дефіцит, то рідко буває, щоб дефіцитовий часопис міг довго втриматися.

Характер і проблеми української преси куди складніші. Куди ширші й поважніші теж її завдання. Коли мова про газети американські, британські, німецькі чи італійські, нікому й на гадку не прийде називати їх „громадськими". Вони, звичайно, державні, патріотичні, за винятком, очевидно, нечисленних комуністичних видань, залежних від московського чи пейпінгського центру, отож таких видань, які до категорії вільної преси не належать, які не належить туди взагалі вся преса в комуністичних країнах, завдання і характер якої цілком інші. Зате найбільш характеристичною рисою української преси було і є те, що вона була і є пресою — громадською.

У практиці це значить, що українська преса не тільки подає факти з українського і неукраїнського життя і їх коментує, не тільки інформує про різні існуючі проєкти й концепції, підтримує їх або поборює, але сама від себе виступає раз-у-раз як ініціятор різних громадських починів. Українська преса була і є не так пресою політичною, як ідеологічною. Вона мала і має цілком своєрідний, неначе місійний, виховний і проповідницький характер. Довгі роки в часах новітнього національного відродження вона пропогувала ідеї народництва, вона була найголовнішим чинником національного освідомлення, підтягаючи до рівня свідомих українців галицьких русинів і наддніпрянських малоросів. Першим щоденником у Західній Україні стало в 1880 львівське „Діло", український народницький, чи пак національний часопис, у противагу до москвофільського „Слова" тієї частини громадянства, яке взагалі не визнавало українства, як окремої нації. Українці дуже відстали у процесі національного відродження і так само відстала українська преса.

Ті часи минулися, але не минулися різні аспекти їхньої спадщини. З утраченням української держави після програної війни та з окупацією України московськими большевиками перед українською пресою в Західній Україні та поза Україною постало найважливіше завдання — плекати і поглиблювати українську політичну державницьку думку. Поруч із цим всеукраїнським ідеологічним завданням — вона вела боротьбу проти польського наступу на українське життя в усіх його ділянках та водночас намагаються чи то боронити так званий національний стан посідання чи теж розбудовувати. Взявши на увагу бідність наших часописних видавництв і через те малі розміри кожного українського вільного часопису, мало залишалось місця на ту основну, найпершу і головну місію, що її має кожна вільна газета у світі: інформацію і коментар.

Очевидно, цей суто громадський характер української преси поруч з її бідністю — має ту негативну сторінку, що наші газети перевантажені громадсько-політичним матеріялом і тому своїм змістом занадто односторонні, занадто „важкі". Газету читають різні читачі, і тому для кожного повинно бути „щось", що його особливо цікавить. Не всіх цікавлять виключно громадсько-політичні події, і тому слушні нарікання тих, які бажали б знаходити в наших газетах сторінки чи бодай „кутики" мод, кухованих приписів, шахів, бриджу, рубрики „з товариського життя", новинок про нові книжки, п'єси, фільми, не тільки українські, але й з широкого світу. Це було б можливе й викональне, коли б були відповідні розміри газет і, очевидно, референти даних ділянок. В наших умовинах існує заворожене коло: багато людей відмахуються від рідної газети, бо вона для них „важка" й „нудна", з другого боку газета, не маючи масового читача-передплатника, не може виходити таким розміром і змістом, як вимагають великих коштів. Так воно було в Україні і це є і поза нею.

Коли большевики „визволили" й Західню Україну, вільною залишалась українська преса тільки поза межами України. До попередніх завдань долучились ще такі, як зберігання своєї національної особовости серед чужомовного світу, зберігання принципової ворожої позиції супроти окупанта України й у зв'язку з цим поборювання концепцій, що послаблювали б ту тверду позицію супроти окупанта, — підтримування всіх творчих і конструктивних починів в ділянках організації, культури й економіки, пропагування єдности та поширення правди про Україну серед

(Закінчення на ст. 7-ій)

Вячеслав Давиденко

ВИПРОБУВАННЯ ХАРАКТЕРУ

(Мирові переговори в Парижі)

Під заголовком „Не піддаватись у мирових переговорах" Волтер Г. Джадд, член конгресової Комісії закордонних справ, виступив у вересневому числі „Рідерс Дайджест" з цікавими думками на цю болючу тему.

Мирові переговори в Парижі В. Джадд вважає за найтяжче, а рівночасно за найбільш делікатне завдання, що його повинні розв'язати американці в модерному світі. Маючи діло з надзвичайно упертим ворогом, вони мусять укласти з ним почесний мир після найдовшої і найбільш непопулярної в історії ЗСА війни.

Від наслідків паризьких переговорів залежить, на думку В. Джадда, не лише доля Вєтнаму, але й майбутнє всієї південно-східньої Азії і, можливо, цілого світу. „Тож надії і молитви всіх американців — з нашими представниками в Парижі: надія на те, що вони не пристануть на „мир за всяку ціну"; молитви за те, щоб вони не забули про слушність справи, за яку так багато наших молодих людей і наших союзників боролось і згинуло. Жадної угоди не може бути прийнято, в якій зраджено було б цю велику посвяту."

Пропонуючи замирення, американський Уряд тим самим ніби стверджує, що рішеність червоних воювати сильніша, ніж рішеність Америки, що вона справді „паперовий тигр", і інші країни вже не можуть розраховувати на те, що Америка стане в їх обороні на випадок комуністичної агресії. Домагання миру, зменшує шанси його осягнення. І тому, припускаючи, що переговори, Го Чі Мін дозволяє собі ставити, як передумову мирових переговорів, цілковите припинення бомбардування Північного В'єтнаму і інших воєнних дій. Інакше кажучи, це означає, що Гаріман з'явився в Парижі лише для того, щоб прийняти капітуляцію Америки.

Зародки збройного зудару ЗСА з Північним В'єтнамом Г. Джадд вбачає в Лясосі. Хоч ЗСА не брали участи у війні в тій країні, для миру і безпеки південно-східньої Азії було важливим, коли в 1949 р., з розвалом французького Індо-Китаю, Ляос здобув незалежність. Географічна позиція Ляосу — спільні кордони з комуністичним Китаєм і підтримуваним Москвою Північним В'єтнамом, „невтральними" Камбоджею і Бірмою, прозахідними Південним В'єтнамом і Тайлендом — роблять з цієї країни привабливий об'єкт для кожного агресора з амбіціями контролювати всю південно-східню Азію.

В 1953 р. Го Чі Мін, виславши свої війська до Ляосу, загарбав значну частину цієї країни і встановив там псевдоуряд, підтримуваний Патет Лао — партизанською організацією, створеною в Північному В'єтнамі.

ЗСА з дев'ятьма іншими країнами у Женеві в 1954 р. пробували були покласти край боротьбі у Лаосі, Камбоджі та В'єтнамі, одначе повторений там „Мюнхен" у формі „перемир'я" засіяв те зерно, з якого вибуяв безконечний, роздмухуваний комуністами, збройний конфлікт.

Не зважаючи на всі зусилля Го Чі Міна, уряд Південного В'єтнаму втримався, і тоді, в 1959 році, створено В'єтконг — організацію на зразок Патет Лао.

Проголошена Ляосом декларація про невтралітет відкрила для Ганою шлях до консолідації свого контролю в східній частині тієї країни, включно з коридором, званим тропою Го Чі Міна, якою напливають терор до Південного В'єтнаму північно'єтнамські війська та амуніція.

Однак, коли прозахідній ляоський уряд принца Воун Оума відмовився прийняти вимогу створення коаліційного уряду з участю комуністів, ЗСА фактично усунули його, стримавши щомісячну допомогу в сумі 3 мільйонів долярів.

У квітні 1962 р. заступник державного секретаря Гарріман назвати країну, де закордонних справ заявляв, що дійсна невтралізація і незалежність для Ляосу можливі лише з урядом, який би включав би в себе комуністів. Тоді „Ню Йорк Пост" запитував: „Чи може п. Гарріман назвати країну де антикомуністи, які зформували коаліцію з червоними, не були б приречені на смерть?"

Не зважаючи на всі перестороги, угоду про невтралізацію та коаліцію підписано, і ЗСА негайно стягнули

(Закінчення на стор. 4-ій)

Вадим ЛЕСИЧ

ГАЗЕТА

Блискучих мислей й прозрілих віщень
із стукотом вискакують колони.
Валки гримлять в залізному полоні
Пливуть папером — вісті найновіші.

Не гусяче перо скрипливе пише
по перґамені, й мисль жива холоне, —
ротацій час, доба машин стодзвонних
виступає хронометричну вірність.

У канделябрах догорають свічі,
тремтять, і сходять тіні таємничі,
й линяють скудні думи в тиші . . .

А десь в кутку, в проваллях слів бездомних,
де ґранок ритм — рядки сурові ломить,
тривожно б'ється серце заблудивше.

15 вересня 1953 р.

Леонід Полтава

ДВА ЩОДЕННИКИ

Згадуємо про два щоденники, з яких один виходив і виходить на свободі, а другий — в колоніяльній УССР: щоденник „Свободу", що появляється в Америці вже 75 років, щоденник зросійщеною українською мовою, під назвою „Радянська Україна", що появляється в Києві 49-ий рік. Треба зазначити, що назви щоденників спочатку щоденниками не були, а стали ними після кількох важких початкових років. Коли мова про „Свободу", то це видання може послужити зразком взаємодії: „Свобода" з перших чисел почала пропагувати ідею створення братського Українського Народного Союзу в Америці, який і був створений через рік, а в свою чергу — УНСоюз допоміг „Свободі" стати щоденником.

Яка принципова різниця між щоденником УНСоюзу „Свобода" та щоденником „ЦК КПУССР, Верховної Ради і Ради Міністрів УССР" під назвою „Радянська Україна"?

Різниця розпочалася від найперших днів. „Свобода" почала виходити у вільній Америці українською мовою за гроші трудових українців — „Радянська Україна" почала виходити значно пізніше, в невідомому точно місці, під назвою „Коммунист", російською мовою, в 1919 році. Очевидно, „Коммунист" розпочав своє життя поза українською територією, що підкреслює, як і російська мова того видання, його чужий характер, ролю окупаційного листка, а не голосу українського народу. „Свобода" від перших днів існування поставила в центрі уваги українську трудову людину, українську проблематику, відображуючи гін еміграційної спільноти до самоорганізації в ім'я покращання як свого становища, так і для допомоги Україні в боротьбі за державну незалежність — „Коммунист" від перших днів існування друкував „укази" Леніна й большевиків, які оголосили війну вільній і соборній Українській Народній Республіці.

У „Свободі" від початків друкувались, крім тисяч дописувачів, такі автори, як Іван Франко, Василь Стефаник, Олена Пчілка, акад. М. Грушевський та багато-багато інших видатних політичних й культурних діячів — у „Коммунисті" — Радянській Україні" друкувалися А. Бубнов, Ф. Сергеєв, керівник московського ЧК Ф. Дзержинський, М. Калінін, С. Косіор, Г. Орджонікідзе, П. Постишев, Свердлов, Хрущов та інші чужинці з московсько-большевицького „інтернаціонального" к о т ь о л к а". Згодом на сторінках того видання публікували свої „праці" та промови Затонський, Скрипник, Любченко й кілька комуністичних діячів українського походження, але й вони були зліквідовані окупаційним режимом або ж самі наклали на себе руки.

Українська Радянська Енциклопедія, т. 12, інформує, що „перші номери „Коммуниста" вийшли в підпіллі, під час всенародного повстання на Україні проти петлюрівської Директорії та іноземних інтересів"... — „Свобода" ніколи не змінювала своєї промовистої назви і від самого початку стояла на сторожі прав українського народу на власну незалежну державу, постійно виступаючи проти нової московської окупації України та інших країн колишньої царської Російської імперії.

Та ж „українська" енциклопедія подає, що з 1943 року перейменовано „Коммуниста" на „Радянську Україну" і стверджує, що перше число „Коммуниста" вийшло в лютому 1919 року — а на перших сторінках „Радянської України" щодня друкується над заголовком позначка: „51 рік видання". За „УРЕ" виходило б, що „Радянська Україна" із зміненою назвою виходить 49 років, а за самою „Радянською Україною" — що вона виходить 51-ий рік...

Вже з цього прикладу видно, що „не все гаразд у Данському королівстві".

Якщо одночасно переглянути сторінки „Свободи" і сторінки „Радянської України" з тих самих днів, місяців і років, то виявиться не тільки те, що „Свобода" є дійсно найстаршим українським щоденником. Виявиться, що далеко за океаном „Свобода" уважніше стежила за подіями в Україні та правдиво про них інформувала в той час, як „Коммунист — Радянська Україна" не бачила ні розгрому українського селянства та літературно-мистецьких кіл у 1930-их роках, ні примусової колективізації, ані дикого зривання динамітом церков та інших історичних пам'яток, ні голоду 1933 року, ні вивозів українського населення на Сибір та до совєтської Азії, ані примусової русифікації...

Для „Радянської України" найважливішими з-поміж важливих був Ленін, потім Сталін, потім Хрущов, тепер Брежнєв: накази Москви публікуються на її перших сторінках; щоденник пишається антинародними статтями, скерованими проти борців за українську державну н е з а лежність, антирелігійними памфлетами, підганяннями нещасливих колгоспників та робітників до праці „в ім'я комунізму"... Коротко, „Радянська Україна" усім своїм змістом скерована проти українського народу.

Тому в час 75-літнього ювілею „Свободи" можна говорити про цей, насправді український, щоденник. Так звана „Радянська Україна" є тільки пресовим органом окупанта.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила

Микола Понеділок

ГУМОРИСТИЧНИЙ СПОГАД

(1)

Мені було до зарізу потрібно грошей.

Ех, коли б це у кишені завелося бодай трішечки того добра — я понакуповував би харчів-харчів ось стільки — і півдня б їх жмикав.

А так...

Без грошиків сутужно жити. А я ж ось у таборі вже шість місяців животію, мучуся! Особливо ж мене тут до живих печінок діймає таборова одноманітна страва. Ой уже ж і настобісіла мені день-у-день одна і та ж перлова каша, горохова зупа та картопля в різних „варіяціях": і картопля м'ята, товчена, різана, в „мундурах" — і все це мені надоїло гірше від печеної редьки. І не лише надоїло, а й мене виб'ялило, висилило і мій живіт аж до хребта стягнуло.

Звичайно, коли до тієї каші чи картоплі втовкти ложку доброго жиру — тоді все те їстівне й не таке нудне було б, воно б вже й краще смакувало. А так, без жиру, воно мені кальорій давало мало — а до того ще й я, ніколи на нього дивився, як, вибачте, пес на цибулю.

А жирок у мене віднав би й появився — коли б, повторюю, у мене якимсь чудом розплодились грошики.

Але я на чуда мало надію покладав — отож і завжди порожні кишені мав.

Але чудо сотворилося!

Сиджу я в кімнаті за параваном. Властиво — це не параван, а продірявлене рядно, розвішене на дротах, а внизу, до рядна, доточені дві ганчірки, об які колись не пер порогом ноги витирали. А доточив я їх лише тому, щоб люди, що мешкали зі мною в одній кімнаті, не могли знизу підглядати, в яких „шатах" я в „своїх володіннях" поза параваном, походжаю.

А „шати" мої не були надто привабливі. Було якраз літо — і я був без сорочки, голими ребрами світив, а нижню частину своєї оголеної плоті, вдягнув я барвистим рушником, як плахтою, обгорнув. А на голові в мене халабудився брезентовий капелюх вояка румунської армії.

Ото сиджу в такому напівадамовому одязі і думаю: „Як смачно попоїсти? Де видряпати грошенят?".

З такими невеселими мислями лягоджуся на порожній шлунок тришки задрімати. Лягоджуся... Коли це дроти заскреготали — і мій параван розсунувся. І втискуються без всякого дозволу, без всякого запрошення — втискуються, як справдешні дикуни, у мою вузеньку халабуду трос моїх приятелів: Іван Киряк, Вадим Буряк і Кирило Кваша. Повходили рядочком — і без слова вистовбичились переді мною.

Я торопію. Запитливо блимаю на них...

І припасаю їх сюди, коли я не одягнений!

— Чого, — кажу сердито, — хоч не стукаєте, коли вриваєтесь у хату. Ну й культури у вас, як у горобця сала. Навіть нема кмети додуматись постукати...

— А куди ж стукати — в рядно?

— То, — кажу, — як не можете постукати — хоч погукайте, чи можна зайти. Що, либонь горло потрудити, щоб гукнути?!

— А ти що, — Кирило відбивається, — ти що — красна дівиця чи царівна, щоб ми до тебе гугукали?! Чи ми тебе не знаємо? Чи вперше твої голі кості бачимо? Та ти той рушник із пупа і той капелюх вже мільцях не змінюєш...

— Не змінюю, бо іншого рушника і іншого капелюха я ще не маю.

— То хоч їх раз у місяць випери.

— А як буду прати — то в кому стоятиму. Цілком голісінький?

— Можеш і голий постояти. На таку фігуру, як ти маєш, нікому на тебе й подивитись не захочеться.

— Лиши, — злюся вже я, — лиши мою фігуру в спокої. Ти краще подивися на свою — тебе Господь красно, їйбогу, не нагородив.

Теж відвідувачі — удерлися в хату і уз'язалися до мене. І мене ще й у моїй халабуді ображають...

Аж тут Іван вмішується.

— Та годі вам гризтися. За дірку від бублика розпалилися. Я ось скажу зараз одне слово — одне словечко скажу — і всі будуть ощасливлені.

Я відвертаюся. Жартуй, думаю собі, але мені тепер бо не до жартів. Забралися до мене в халабуду тоді, коли я без сорочки і без штанів — та ще й з мене кепкують.

— То що, — знов Іван напосідає на свому — хочеш знати те щасливе слово?

— Та кажи вже, кажи. Від тебе не відчепишся.

І що ж? Він, Іван, впритул до мене — і пильно-пильно зазирнув мені у вічі, а тоді — бух! — мені прямо в лице:

— Миколо, радій! Ти ж паперова міль!

— А в тебе не всі вдома! — я віддячився йому.

І мене дідько розбирає від таких недоречних дотепів.

Я — міль!

І чого це вдерлися у хату і мене так обзивають?!

І чому якраз я міль? Врешті — як вже вони такі безсовісні — то чому не обізвали мене ідіотом, бараном, козлом? Та можуть же уже на всякий випадок дражнити бичком, бугаєм — але тільки не жалюгідною міллю. А й те сказавши — чого я слухаю їхні патякання...

— Хлопці, по-доброму вибирайтеся під три вітри із моєї хати. Я вас не хочу більше слухати. Ви самі молі, а не я. Я... — і далі запикався... Не кажу, а щось лише мимрю.

— А чого це ти, мимрій нещасний, — Вадим до мене з сміхом, — чого розкудкудакався?

— Я, — вже аж шаленію зо злости, — я вам не квочка. То квочка кудкудакає — і лише вона — не я.

— Та чого ти розверещався? Тобі й чорт, Миколо, не догодить.

— А ти тут не чортихайся! — і я і він крешимось очима. — Це хата. Он ікона Миколи Угодника — бо — хіба не добачаєш?

— Дивись, — і Вадим мене підняв на сміх, — ой умру я, згину! Не хоче бурсацьких слів. Хоче, щоб ми його мастили слівцями. Дивись, який святенник серед нас з'явився! Який чернець побожний за параваном в молитвах час проводить! У церкву, бач, раз на рік навідується, коли „Христос воскрес!" співають — і то лише для того, щоб у когось пасочки покуштувати — а тут ось нам лаятись забороняє. А що ж ти хочеш, щоб ми перед тобою навколішках стояли і молитви перед тобою вимовляли. Хочеш, щоб так ми з тобою розмовляли, ти, хитра личино?!

При цих словах Кирило поплескав мене по голих грудях і вже поважно мовив:

— Миколо, ти, правду кажучи, не міль, а наш товариш. І бідний товариш, бідний, як церковна миша. А ми знаємо, як тобі розбагатіти...

— Як? — витріщився із здивування я.

— А так, щоб ти жив у розкоші, як граф люксембурзький.

Я бараню. Що вони замишляють? І навіщо мене так на глузи брати? Що спільного між мною і графом люксембурзьким?! І чого вони розполошили своїми дурними витребеньками мою хоч і голодну, але все ж таки спокійну душу?!

(Далі буде)

МАНДРІВКА ПО „СВОБОДІ" У ЇЇ 75-РІЧЧЯ

(ІЛЮСТРОВАНИЙ РЕПОРТАЖ)

Багато слів написано в „Свободі" впродовж 75 років її існування. Чимало слів сказано і написано також про саму „Свободу", хоч би у звітах її редакторів з нагоди конвенцій її видавця, Українського Народного Союзу та щорічних нарад його Головного Уряду. Проте, в океані тих слів подибується тільки краплини, що відносяться або характеризують щоденну працю в самій „Свободі". З короткого спомину Дениса Пирча, співробітника, засновника та першого видавця і редактора „Свободи", знаємо, як „Свобода" почалася, як приготовано, надруковано і вислано її перше число у вересні 1893 року. Але досі ми не натрапили ані на один написаний звіт чи репортаж саме про ту щоденну працю в „Свободі" в різних періодах її появи. Це велика прогалина в історії самої „Свободи", бо кожночасний стан тієї праці, її методи і засоби були б вимовним свідоцтвом не тільки її власного розвитку, але й кожночасного стану та розвитку нашої американсько - української спільноти. Немає бо сумніву, що розвиток „Свободи" від першого її числа 75 років тому, написаного, складеного, надрукованого, відвезеного на пошту і висланого одним о. Григорієм Грушкою, до заавансованого людського і технічного апарату, який працює при „Свободі" і для „Свободи" сьогодні, можна б у великій мірі порівняти і з тим загальним розвитком, що за останніх 75 років відбувся в світі та в поодиноких ділянках його життя і праці. Отже, як виглядає та як працює „Свобода" сьогодні?

„Свобода" — Видавництво УНСоюзу

Щоденник „Свобода" є офіціяльним органом створеного з її ініціятиви вже через кілька місяців після появи її першого числа Українського Народного Союзу. Тоді вона була приватною власністю її засновника о. Григорія Грушки, але УНСоюз вже на своїй першій, засновуючій конвенції 22-го лютого 1894-го року визнав її за свій офіційний орган. Через два роки після її появи, себто в 1895-му році, „Свободу" відкупили від о. Грушки два інші священики, о. Нестор Дмитрів і о. Іван Констанкевич, а в 1900-му році відкупив її від них о. Іван Ардан. Сім років пізніше, в р. 1907-му власником „Свободи" стала Спілка (Ексчендж), і щойно в липні 1908-го року „Свободу" і її друкарню купив (за $16.855.00) Український Народний Союз.

„Свобода" є видавництвом в повному значенні цього слова. Крім щоденника цієї назви ,при ній появляється від 1933-го року англомовний „Український Тижневик" ,який в цьому році відзначає своє 35-річчя, і дитячий місячник „Веселка", якому в наступному, 1969-му році „стукне" п'ятнадцятка, бо почав появлятися він у 1954-му році. Крім цих періодичних публікацій, В-во „Свобода" видає щорічно календарі і публікує книжки, як під власною фірмою, так і на замовлення. В друкарні „Свободи", крім власних періодичних і неперіодичних видань, друкується ряд інших публікацій, між ними англомовні видання УККомітету „Український Квартальник" і „Український Бюлетень", а далі — „Голос Лемківщини" та ін. При „Свободі" "народився" 17 років тому, з ініціятиви дир. Ярослава Пастушенка, і гумористичний журнал „Лис" який опісля придбала на власність Видавнича Спілка „Лис", власне його „душа" Едвард Козак, відомий Еко.

Український Народний Союз, як власник і видавець „Свободи" ,має в ній, очевидно, рішальний голос, але він ніколи не намагався перетворити щоденник і англомовний тижневик чи інші періодичні публікації у свої „епархіяльні вісті". Навпаки, всі дотеперішні конвенції і річні засідання Головного Уряду постійно схвалювали рішення, постанови і резолюції, щоб „Свобода" була загальноукраїнським органом з усіми прерогативами такої публікації. Цю функцію полегшує факт, що „Свобода" практично становить окремий департамент як у праці, так і в господарстві УНСоюзу, маючи своє окремі книговедення та окремі розрахунки з касою УНСоюзу. Що більше, „Свобода" навіть платить кожного місяця $1,000 чиншу за приміщення в будинку УНСоюзу. Очевидно, що каса УНСоюзу досить часто стає в потребі адміністрації „Свободи", що мусить в'язати кінці з кінцями, мабуть, від початку її існування.

*) Відповідно „усучаснений" та доповнений передрук з календаря „Свободи" на 1963 рік.

Приміщення „Свободи" і її стан посідання

„Свобода" від початку її заснування кілька разів зміняла свої приміщення. Появившись у Джерзі Сити, вона пізніше перемандрувала до Шамокіну, Мт. Кармелу, Олифанту і Скрентону в Пенсилвенії, до Ню Йорку, але в 1911-му році вернулася знову до Джерзі Сити і тут перебуває досі. В-во „Свобода" приміщується в будинку УНСоюзу при 81-83 Ґренд Стріт, а коли в 1962-му році перебудовано новозакуплений сусідній будинок, то вона зайняла і його частину. Тож займає вона тепер цілий перший поверх в обидвох будинках і ввесь підвал - пивницю. Мандрівка по приміщеннях „Свободи" може дати загальне уявлення про її життя тим, хто ще не мав нагоди познайомитись з нею особисто.

У редакції

Входиться до „Свободи" через засклені двері із Ґренд Стріт, навпроти головної квартири міської пожежної сторожі.

Ступаючи по сходах, що ведуть до приміщення редакції, відвідувач бачить на стінах три оригінальні образи: пам'ятник Богданові Хмельницькому в Києві, „Козак від'їжджає" та „Їхав стрілець на війноньку". Намалював їх невідомий „надворний маляр" покійного вже сьогодні будівничого та господарського опікуна будинками УНСоюзу і активного союзівця Вол. Стасіка.

Вийшовши по сходах, на перших дверях праворуч відвідувач бачить англійський напис „Український Тижневик". Ці двері ведуть до наріжної, ясної кімнати, стіни якої заставлені полицями з книжками; на одній з них мапа ЗСА. В кімнаті стоять три бюрка. При першому з них сидить ред. Зенон Снилик, затруднений редаґування англомовного

Ред. Зенон Снилик

„Українського Тижневика" від березня 1962-го року, відомий спортовець, який три рази очолював американську дружину копаного м'яча на Олімпійських ігрищах. Упродовж останніх років ред. З. Снилик часто і на цілі місяці відходив від праці при редаґуванні тижневика та працював при „англомовному оформлюванні" редакційних матеріялів до видаваної УНСоюзом монументальної Англомовної Енциклопедії Українознавства під головною редакцією проф. д-ра Володимира Кубійовича. Під час цієї праці редаґуванням тижневика займалися на переміну ред. Володимир Душник, ред. Зенон Лисяк, мол., ред. Олег Звадюк а в останніх місяцях і, в потребі тепер попередниця ред. З. Снилика на цьому пості, ред. Галина Перожак-Сміндак.

При другому бюрку в цій кімнаті працює наймолодший і віком і часом праці член редакції щоденника, ред. Леонід Полтава, затруднений в „Свободі" від травня 1964-го року ,але опісля з приблизно дворічною перервою.

При третьому бюрку в цій кімнаті, під стіною з великою шафою з книжками, між якими видне місце займає „Енциклопедія Брітаніка", працює один з найвидатніших українських журналістів, колишній головний редактор львівського „Діла", ред. Іван Кедрин-Рудницький. В „Свободі" затруднений він від липня 1953 року.

З цієї кімнати є прямий перехід „дверима без дверей" до чергової редакційної кімнати, що, як і попередня, заставлена шафами, газетами і „файлами"-архівами, з додатком великого радіоприймача. В цій кімнаті працюють: ред. Богдан Кравців, стіл якого постійно вкритий горами газет та іншого друкованого слова, а за двома іншими столами посередині кімнати — ред. Вячеслав Давиденко і д-р Лука Луців. Ред. Б. Кравців працює в „Свободі" від квітня 1955 р., ред. В. Давиденко — від липня 1953 р., а д-р Л. Луців — від січня 1952 року.

У третій і останній редакційній кімнаті, сполученій з першими двома знову ж широкими „дверима без дверей", працює затруднений в „Свободі" від травня 1946-го року автор цього репортажу.

Система праці

Що роблять, які функції виконують поодинокі редактори?

Відповідь на це питання треба попередити короткими вияснениями про систему публікації „Свободи". Щоденна газета, хоч би тільки на 4, 6 і 8 сторінок, як їх має „Свобода, це вже велика продукційна машина, праця якої залежить від редакції, друкарні, адміністрації і експедиції. Редакція пише, приготовляє, виправляє, дає і розміщує матеріяли, що мають бути надруковані в газеті, і вона за них посередньо чи безпосередньо відповідає. „Свобода" друкується у відносно великому, бо 20-тисячному, тиражі, отже її друк і експедиція вимагають відповідного часу. Тому й праця в редакції починається перед 7-ою годиною ранку. Коли зважити, що тільки один із редакторів, автор цього репортажу, живе в місті публікації щоденника, а інші „розкидані по світі": ред. Кедрин — на Квінсі в Ню Йорку, ред. Давиденко і д-р Луців — у Брукліні, а ред. Кравців у Ратерфорді, то навряд чи будь-хто з них бачив восени і взимі у робочий день схід сонця з вікна своєї спальні. Натомість кожний з них міг би сказати, як виглядає не тільки схід сонця, але й його захід з вікна редакції.

Щоденник „Свобода", з уваги на його крайовий характер, друкується завжди з датою наступного дня. Кожного дня „Свобода" „іде на пресу", з малими відхиленнями, вже о годині 9-ій ранку. Того ж дня ранком редакція дає газетні матеріяли тільки на першу сторінку, отже актуальні вістки, що їх приготовляється в синтетичній формі на підставі ранніх американських газет, радіових повідомлень, бюлетенів пресових агенцій чи з власних джерел, зокрема, коли мова про українські події й імпрези, в яких редактори мають можливість брати участь чи одержують такі повідомлення телефоном, телеграфом чи поспішною поштою. Також усі інші сторінки щоденника переходять ранком, перед друком, останню загальну перевірку.

Три сторінки щоденника: другу редакційну, третю й четверту з дописами та оголошеннями, — або п'ять чи сім сторінок, якщо газета появляється у збільшеному об'ємі, — приготовляється в редакції і друкарні попереднього дня. Проте, розвиток подій часом робить збитка редакторам, і коментовані ними події попереднього дня впродовж ночі прибирають цілком іншого характеру. Тоді один чи другий редактор вранці актуалізує вістку чи коментар. Ранком приготовляється також і кліші з ілюстрацій до актуальних подій, що їх вміщується на першій сторінці.

У щоденній газеті справжнім Дамоклевим мечем для її редакторів є — як кажуть американці — „смертна лінія", себто час, у якому газета мусить бути готова до друку.

У випадку „Свободи" вона, хоч би й світ валився, мусить кожного дня о годині 9-ій ранку піти на машину, заповнена відповідним матеріялом. Одна друкована сторінка „Свободи" це приблизно 20 аркушів, написаних на друкарській машинці. Редакторові може „не йти", його може боліти голова, але він, як вояк на фронті, мусить виконати свій обов'язок, і то виконати негайно! Якщо він захворів чи з інших причин не міг прийти до праці, за нього мусять виконувати його обов'язки колеґи, докраю обтяжені своїми власними обов'язками. Тут пригадуються слова відомої Дороті Дікс, звернені до молодих людей, які хочуть стати журналістами: „Чи маєте силу вола? Чи можете працювати, не спавши? Чи можете їсти щонебудь або взагалі не їсти і працювати денебудь, не зважаючи на обставини? Чи можете працювати 18 годин денно? Це все я робила впродовж 18 років, і на це ви повинні бути готові, якщо бажаєте бути справжніми журналістами!"

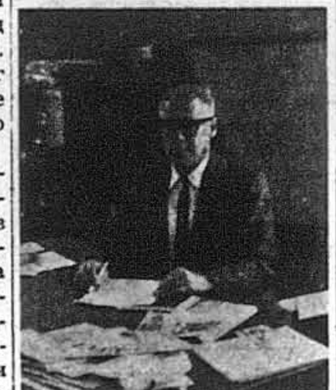
Деяке відпруження в праці редакції „Свободи" приходить після того, як усі сторінки вже готові, дістали останнє „окей", і велика машина внизу починає „їхати", друкуючи, перетинаючи, складаючи і навіть рахуючи по чотири тисячі примірників газети на годину. Ще „теплу" газету складається на візочки і перевозиться до експедиційного відділу. Тоді в редакції і складальному відділі друкарні відбувається коротка перерва на каву, після якої починається підготова трьох сторінок щоденника на наступний день. І так у „перпетуум мобіле".

Праця редакторів

На такому загальному тлі можна вже з'ясувати працю поодиноких редакторів. Зробимо це в черзі нашої мандрівки по приміщеннях редакції „Свободи".

Про ред. Зенона Снилика вже була мова.

Ред. Леонід Полтава є одним з головних „продуцентів" у „Свободі". Приходить

Ред. Леонід Полтава

до праці приблизно годину пізніше від інших й опісля годину довше залишається. Його головна ділянка — прочитувати українські і совєтські газети, приготовляти на їх підставі українську хроніку та вістки „На нашій не своїй землі" і писати статті, коментарі і репортажі на ці теми. Він часто має „окремі доручення", себто відвідини та інтерв'ю з різними людьми. В заступстві ред. Б. Кравцева приготовляє до друку молодечі і спеціяльні сторінки та матеріяли до літературно-мистецької сторінки. Робить частину коректи. Заступає в потребі інших редакторів.

ТЕПЕРІШНІ ГОЛОВНІ ОПІКУНИ „СВОБОДИ"

Головними о п і к унамичлени Головного Екзекутив-
(„тростістами") „Свободи" єного Комітету, що затруднені
вибирані конвенціями голов-в головній канцелярії УНСо-
ні урядовці Українськогоюзу. Їх і видно на фотознім-
Народного Союзу, зокрема тіках при їх працівних столах.

До них належать ще і заступники головного предсідника інж. Степан Куропась та пані Марія Душник і Богдан Зорич, хоч вони і не затруднені в гол. канцелярії. Степан Куропась є одним із найстарших та найбільш заслужених співробітників "Свободи".

Гол. предсідник Йосип Лисогір

Заст. гол. предсідника Володимир Сохан

Гол. секретар Ярослав Падох

Гол. касир Петро Пуцило

Заст. гол. предсідника Степан Куропась

Заст. гол. предсідника Марія Душник

Заст. гол. предсідника Богдан Зорич

Голова Гол. Контр. Комісії д-р Володимир Галан

Ред. Іван Кедрин. Його головна ділянка і відповідальність — закордонно-міжна-

Ред. Ів. Кедрин-Рудницький

родна політика і події. Ранком, перед здачею газети на машину, він синтезує і пише закордонно-політичні вістки та переводить коректу їх друкарського складу. Після перерви на каву він пише редакційний чи авторський коментар на головну подію дня, переводить коректу друкарського складу всіх статтей, призначених на другу сторінку, і приготовляє нові закордонно-політичні короткі вісті.

Ред. Богдан Кравців приходить до праці перед год. 7-ою рано. Його спеціяль-

Ред. Богдан Кравців

ність — література і культура та совєтські і підсовєтсько-українські відносини. На ці теми він приготовляє вістки, пише редакційні чи авторські коментарі. Він дбає про ілюстрації, перевіряє та приготовляє до друку сторінки молоді, веде і поповнює редакційні архіви, дбає про „ломку" та оформлення газети, заступає та виконує працю інших редакторів під час їх відсутности. До своєї нормальної редакційної праці повернувся ред. Б. Кравців щойно у вересні ц. р., бо від кількох років він з малими перервами майже постійно працював при редакційній підготові матеріялів до другого тому Англомовної Енциклопедії Українознавства, виконуючи обов'язки заступника головного редактора проф. д-ра Володимира Кубійовича.

Ред. Вячеслав Давиденко є мовним редактором „Свободи". Він приходить до праці годину пізніше від інших редакторів, зате останній з редакції виходить. Він читає, перевіряє і виправляє не тільки щодо мови, але й щодо змісту всі матеріяли, при-

Ред. Вячеслав Давиденко

значені на другу, редакційну сторінку, опісля ще раз прочитує їх вже на відбитій сторінці. Він прочитує матеріяли, що відносяться до совєтських справ, в яких знаменито орієнтується, бо змалку з власної практики з ними знайомий. Поважна частина статтей у „Свободі" на совєтські теми це його продукція.

Д-р Лука Луців є „раннім птахом", бо це він звичайно відмикає двері „Свободи" кожного ранку. Його головна ділянка праці і відпові-

Д-р Лука Луців

дальности — американські вісті, що їх він приготовляє ранком на першу сторінку, та дописи з життя наших громад, що їх він оцінює, перевіряє, виправляє та приготовляє до друку і опісля, разом з іншими, робить коректу друкарського складу.

Головний редактор очолює і координує працю редакції та відповідає перед УНСоюзом за все, що в ній

Ред. Антін Драган

діється, а перед УНСоюзом і законом за все, що друкується в періодичних чи книжкових публікаціях. Він перевіряє і, в порозумінні з іншими редакторами, оцінює та призначає до друку або відкидає всі редакційні і надіслані матеріяли, анґажує співробітників, доповнює працю редакторів, пишучи вістки і статті, полагоджує всю редакційну кореспонденцію та вирішує чи передає на вирішення всі спірні чи проблематичні справи. Він дає останнє „о-кей" на все, що в „Свободі" публікується.

Це тільки коротка характеристика щоденної праці редакції. Крім згаданого, є ще кожного дня безліч всіляких справ і проблем, що їх треба розв'язати. Очевидно, в українській редакції головну увагу має величезний комплекс українських справ. До кожної події треба зайняти становище, навіть тоді, коли її не коментується в газеті. До того ж це становище треба займати зараз ,негайно, бо події не ждуть. Редакція „Свободи" є в тому щасливому положенні, що її загальний напрямок визначає та апробує велике збірне тіло, що ним є Конвенція та Головний Уряд УНСоюзу. Очевидно, що і в самій редакції думки часто бувають поділені, але їх узгіднюється на спільних конференціях, а важливіші проблеми — з представниками Екзекутиви УНСоюзу, зокрема головним предсідником Йосипом Лисогором, заступником головного предсідника і членом редакції „Свободи" Володимиром Соханом, головним секретарем д-ром Ярославом Падохом і головним касиром Петром Пуцилом, з якими редакція перебуває в постійному контакті. Головний предсідник статутово має загальний нагляд над працею цілого УНСоюзу, отже і його видавництва.

У друкарні

Продовжуючи нашу мандрівку, переходимо до прилеглої до приміщень редакції друкарні. Її форманом є затруднений в „Свободі' 'від серпня 1954-го року „майстер на всі руки" в друкарському ділі, ветеран Української Повстанської Армії на Волині в рр. 1943-1944, „француз" Анатоль Домарацький. Друкарським ділом — і українським танком — він займався раніше у Франції, бувши одним з провідних діячів Української Національної Єдности. В „Свободі" він почав свою працю, як метранпаж та в потребі сьогодні виконує практично кожну друкарську працю, включно з виготовленням кліш . При вході до друкарні він має своє бюрко, але найчастіше його можна побачити за одним із шістьох лінотипів. Він розподіляє працю в друкарні, координує її, має над нею загальний нагляд і за неї відповідає. Він, разом з адміністра-

Анатоль Домарацький

цією, приймає друкарські роботи, калькулює їх та відповідає за їх виконання. На лінотипі допомагає в потребі іншим складачам і виконує ряд додаткових, складніших робіт. Робить замовлення друкарських технічних матеріялів.

Друкарня починає свою працю о 7-ій годині ранку. До часу здачі щоденника на машину тут не менше напруження і поспіх, як у редакції: треба вискладати і провести зроблену коректу всіх доставлених матеріялів, „зламати" їх і замкнути сторінки у готові до друку форми. Тому то ранком усі складачі зайняті цією працею.

На першому скраю лінотипі працює „англієць", Євген Гарасимчук, що раніше був затруднений в „Українській Думці" в Англії. Він — колишній старшина Української Дивізії і учасник боїв під Бродами — складає матеріяли на другу, редакційну сторінку і переводить їхню коректу. Рано, разом з іншими лінотипістами, складає останні вістки на 1-шу сторінку. В „Свободі" затруднений від вересня 1960-го року.

За черговим лінотипом працює „лемко" Николай Попович, затруднений в „Свободі" від 1963 р. Він — англомовний складач, складає матеріяли до „Українського Тижневика" та друкованих у „Свободі' англомовних видань УККомітету — „Українського Бюлетеню" і „Українського Квартальника", як і принагідних англомовних публікацій. Закінчивши друкарську школу в Ню Йорку, належить до кваліфікованих лінотипістів.

За третім з черги лінотипом працює часом праці один з наймолодших працівників друкарні й рівночасно один з найпродуктивніших, активний член нюйоркської української громади Степан Чума. Крім останніх вісток рано, його складальною відповідальністю є в першу чергу третя сторінка, замітна також тим, що матеріяли на цю сторінку переважно надіслані, писані різними письмами та мають найбіль-

(Продовження зі стор. 4-ої)

МАНДРІВКА ПО „СВОБОДІ" У ЇЇ 75-РІЧЧЯ

(Закінчення зі стор. 3-ої)

Складачі Євген Гарасимчук, Роман Ференцевич, Ярослав Сидоряк і Степан Чума. Неприявний Николай Попович.

ще редакційних виправлень, що й найбільше утруднює друкарський склад. У праці допомагає йому власне знайомство з багатогранною активністю наших громад. У „Свободі" затруднений від квітня 1966 року.

За четвертим лінотипом працює чи не наймолодший віком ,але рівночасно один із найстарших віком праці лінотипістів — затруднений в друкарні „Свободи" від 1950-го року із дворічною перервою на службу в Американській Армії — Роман Ференцевич, попередній форман друкарні, з посту якого сам зрезиґнував. Крім вісток рано, виконує головно складніші друкарські роботи українською і англійською мовами.

За п'ятим лінотипом працює один з кращих знавців цього друкарського діла активний рідношкільний діяч Ярослав Сидоряк. Він є заступником формана друкарні і на лінотипі „очолює" всі друковані в щоденнику й інших публікаціях матеріяли, себто складає заголовки. Він складає оголошення та місячні звіти УНСоюзу. Склад оголошення вважається за одну із найскладніших друкарських робіт, бо оголошення треба відповідно розміщувати і оформлювати, добирати відповідних літер тощо. Під час відпустки чи неприявности п. Сидоряка, цю працю виконує Роман Ференцевич. Я. Сидоряк, затруднений в „Свободі" від липня 1961 року, є в додатку технічним опікуном складальних машин.

До персоналу складального відділу належать ще два метранпажі: Володимир Калиновський, який рівночасно продовжує свої вищі студії ,та затруднений від недавна Мілян Печива. Вони обидва, часто при допомозі формана Анатоля Домарацького, оформлюють у сторінки газет і книжок увесь наскладаний на лінотипах матеріял, включно із заголовними сторінками ,оголошеннями тощо. Як редакційна підготова матеріялів є першою стадією в продукції газет і книжок, їх склад на лінотипі другою стадією, то їхнє оформлення в сторінки є третьою стадією, перед остаточним друком на пресі.

Мілян Печива й Петро Суховацький

До цього відділу в друкарні належить ще Петро Суховацький, що хоча вважається ще за практиканта, то вже — крім допомоги складачам і метранпажам — виконує і ряд самостійних робіт. Метранпажі, як і в потребі складачі, крім звичайних для них зайнять, також в потребі займаються друком всіляких менших робіт на малих, підручних друкарських пресах, т. зв. „джаберах".

Майже всі працівники друкарні мають середню і вищу освіту і є рівночасно співпрацівниками редакції, бо дуже часто звертають увагу і виправляють переочені в редакції помилки й були випадки, що, наприклад, Роман Ференцевич, який продовжує свої студії в колеґії св. Петра з англійської мови і літератури, заступав редактора англомовного „Українського Тижневика".

Як згадано, щоденна праця складального відділу ділиться на дві головні частини: завершення підготови щоденника, а раз на тиждень також тижневика, до друку і опісля підготова чергового випуску щоденника, друкуватиметься наступного дня. По закінченні складу вісток на першу сторінку та переведенні останньої коректи цілого числа, його чотирьох, шістьох чи вісімох сторінок, ці сторінки замикається у відповідні форми на друкарських столах, обстукується дерев'яним молотком ,щоб вирівняти їх, тоді перевіряється, чи ввесь замкнений у них склад міцно тримається, і щойно тоді, сторінка за сторінкою, відправляється малою віндою вниз, де приміщені великі преси і експедиція.

„Веселка"

До цієї щоденної праці в друкарні, власне в її складальному відділі, раз на тиждень прилучується згадуваний вже англомовний „Український Тижневик", а раз на місяць праця над дитячим місячником. „Веселка" редаґується з віддалі. До редакції належать члени Об'єднання Працівників Дитячої Літератури проф. Володимир Барагура з Ню Порку, проф. Роман Завадович з Шикаґа і ред. Богдан Гошовський з Торонта. Головним редактором та координатором, екзекутивним і технічним редактором є проф. Володимир Барагура ,який полагоджує також усі зв'язані з ,редаґуванням журналу адміністраційні справи: замовляє писані й ілюстраційні матеріяли та перевіряє їх, рекомендує гонорари та „цементує" всі функції редаґування. Матеріяли до журналу він, звичайно, пересилає поштою. З ними знайомиться головний редактор і передає мовному редакторові В. Давиденкові, який, перевівши мовну редакцію, передає їх форманові складального відділу Анатолеві Домарацькому. Коректу складених матеріялів переводять ред. В. Давиденко і проф. В. Барагура, після чого впродовж однієї суботи проф. Барагура з форманом А. Домарацьким „ломлять" журнал і приготовляють його до друку на книжковій, т. зв. плоскій машині.

Проф. Володимир Барагура, редактор „Веселки", разом з А. Домарацьким при ломці журналу

Так виглядає в загальному ця звичайна, щоденна праця в редакції і складальному відділі друкарні. До цього долучується цілий ряд інших робіт: склад і друк чужих періодичних і неперіодичних, газетних, журнальних і книжкових публікацій та безліч всіляких припадкових і принагідних друкарських робіт, від летючок та запрошень починаючи, а на великих книгах кінчаючи.

Клішарня

До складального відділу друкарні належить ще нова, модерно устаткована клішарня, приміщена на тому самому поверсі, тільки в сусідньому будинку. Вона займає три кімнати: в одній приміщений великий фотографічний апарат (камера), якою робиться сіткові неґативи, в другій кімнаті - темв 2-ій кімнаті ці неґативи хемічно виявляється, а третю кімнату займає лябораторія для остаточного виробу кліш. У „Свободі" можна тепер зробити фотознімку (апаратом „Поляройд"), виробити клішу і вмістити її в газеті впродовж яких 20-30 хвилин.

Проте клішарня „Свободи" вже від років нечинна.

Ми не хотіли б допуститися нескромности, а проте треба ствердити, що „Свобода" має тепер найбільшу і найкраще технічно устатковану друкарню серед усіх українських друкарень поза Україною. Як зважити, що перше число „Свободи" було ручно складене розлобутими о. Грушкою черенками із Ставропігійської друкарні у Львові, то розвиток друкарні „Свободи" за 75 років таки можна було б у відповідній мірі порівняти із загальним технічним розвитком у світі. Мавши таке устаткування і такий кваліфікований персонал, друкарня „Свободи" є безконкуренційною між українськими друкарнями щодо виконування друкарських робіт.

Друкарська преса

Із складального відділу друкарні можна зійти сходами вниз, до друкарського та експедиційного відділу. Одна частина приміщень цього відділу заповнена звичайно великими звоями газетного паперу, що його „Свобода" купує і спроваджує залізничними вагонами. Господарем цього відділу є один з найстарших часом служби працівників друкарні, Теодор Гіль, американський уродженець. Колись він працював в експедиції. Його головна відповідальність — друк щоденника, тижневика та замовлених газетних публікацій на великій півротаційній машині. На цій машині він вибиває пересічно чотири тисячі примірників газети на годину.

Досить складний процес підготови газети до друку. Діставши згори, із складального відділу замкнені сторінки, п. Гіль, звичайно при допомозі одного з працівників експедиції, ще раз кожну сторінку „обстукує", вирівнюючи її, підліплює в потребі кліші, щоб виразніше були видні, і остаточно замикає форми сторінок для друку. Тоді ці сторінки приміщується у відповідному порядку на двох поверхах машини, яка друкує газету прямо з плоских форм, а не — як повна ротаційна машина — із валкових відливів. Чи не найбільш скомплікованою справою для стороннього глядача видаватиметься закладання на машину звоїв паперу, що його треба опісля провести через добрий десяток різних „щілин", які означають різні стадії друку. В машину бо входить чистий, звинений у валок „кілометровий" папір, а з машини виходить готова, бо надрукована, розтята, зложена і навіть порахована газета ,примірник за примірником.

Експедиція

Машина викидає готову газету, яку після того накладають на ручні візочки і перевозять до приміщеної в другій частині того поверху експедиції. Це вже домена Володимира Назаревича, Володимира Карого та Захарія Гібея.

Вислати кожного дня 20.000 примірників газети, себто відібрати їх з машини, поадресувати поодинокі примірники, позначивши безліч поштових урядів та поштових зон і, нарешті, відправити на пошту — завдання нелегке. Цей експедиційний процес відбувається приблизно так:

Доставлені на ручних візочках газети накладається на автоматичний адресар, що ним оперують на зміну Вол. Назаревич і Вол. Карий. Раніше газету адресовано на двох малих, напівавтоматичних і напівручних адресарях. При цьому кожний примірник треба було брати в руку, класти у відповідне місце на адресарі і рівночасно ногою натискати педалю урухомлюючи цим апарат для витиснення адреси. Тепер всю цю функцію, включно з позначуванням поштових урядів і зон, виконує придбаний сім років тому автоматичний адресар, спроможний вибивати від 5 до 12 тисяч на годину.

Машина вибиває адреси з відповідних металевих табличок, які вже є відповідальністю адміністрації. Але й з вибитими адресами процес ще не закінчується. Ще треба приготовити для кожної пошти окремий пакунок, опісля все відповідними групами розмістити в поштових мішках, мішки навантажити на автомобіль і відвезти до недалечкої головної пошти. На пошту відвозить газету легким вантажним автомобілем „Свободи" п. В. Карий.

Друкар Теодор Гіль і дженітор Михайло Пілін

Експедиція: Захарій Гібей, Володимир Назаревич, Володимир Карий, Орест Пітьо

Внизу між великою газетною пресою та експедицією є ще один друкарський відділ із тількищо набутою минулого року новенькою плоскою друкарською пресою марки „Гайдельберґ" для друкування книжок і журналів. Це ділянка і відповідальність книжкового друкаря, активного громадянина Романа Падковського. Сторінки для друку на цій пресі приготовляються — як і сторінки газети — в складальному відділі. Завданням книжкового друкаря є відповідно розмістити ці сторінки у більшу форму, відповідно вирівняти їх та остаточно приготовити до друку на пресі й їх видрукувати. „Веселка", „Український Квартальник" і „Український Бюлетень" та всі видавані „Свободою" книжки, включно з останнім „Іван Франко — борець за національну і соціяльну справедливість" д-ра Луки Луцева та „Повстанським записником" д-ра Михайла Данилюка, це діло рук Романа Падковського і нової друкарської машини „Гайдельберґ".

В Адміністрації

З цього відділу іншими сходами виходимо знову на перший поверх, на якому, навпроти відділених коридором приміщень редакції, знаходиться чи не найбільш рухливий і різноманітний відділ В-ва — його адміністрація. Відвідувачеві „Свободи" рідко коли приходиться стукати до дверей адміністрації, бо вони не замикаються від постійного руху.

Як у же згадувано, „Свобода" — частина, відділ УНСоюзу, головний предсідник якого, тепер п. Йосип Лисогір, є головним репрезентантом і має загальний нагляд над усіми відділами, отже й видавничим. Адміністрації „Свободи" він віддає багато уваги. Під його наглядом та за його вказівками обов'язки адміністратора „Свободи" виконує пані Люба Лапичак, що працює тут від лютого

Люба Лапичак і Дарія Семеґен

1950-го року. Разом з нею працюють в адміністрації пані К. Стецюк (від жовтня 1951 р.), Дарія Семеґен (від березня 1966 року), Олена Гентиш (від серпня 1967 р.) та Петро Постолюк (від жовтня 1951 р.), який свою карієру в „Свободі" починав від праці в експедиції. Хто що в адміністрації виконує?

Люба Лапичак веде загальну адміністрацію: книговедення, вписування вплат і виплат, виготовляє місячні замкнення та місячні податкові й квартальні федеральні звідомлення. Вона приготовляє платні і депозити, має контакт з урядовими і комерційними аґентами, виконує замовлення, приймає оголошення в англійській мові, виготовляє рахунки за оголошення та друкарські роботи, разом з форманом друкарні Анатолем Домарацьким, переводить калькуляції друкарських робіт і виконує тисячу й одну інших робіт, до „геллов-ґирл", себто обслуги телефонічної центральки включно.

Квітка Стецюк — її головна ділянка це оголошення. Вона приймає їх поштою і телефоном та приготовляє до друку, включно з коректою на відбитках і в сторінках. Разом з Любою Лапичак вони оформлюють платні працівників Видавництва. К. Стецюк відає також кольпортажем щоденника і „Веселки", веде кореспонденцію, приймає сторони і, подібно як пані Лапичак, виконує безліч інших подібних обов'язків.

Дарія Семеґен займається рахунками — їх висилкою та веденням — за календарі та веде реєстр впливів на всілякі додаткові фонди, як Фонд Кардинала Йосифа Сліпого, Фонд Українських студій в Гарварді і подібні. Відає всіми рахунками за клішарські роботи та висилає пригадки за залеглі передплати. Виконує безліч додаткових робіт ,включно з архівним порядкуванням редакційної кореспонденції.

Олена Гентиш веде картотеку передплатників щоденника й тижневика і відповідає за адреси та їх зміни. Вона виготовляє всі адресові плитки для експедиції і має їх у своїй евіденції. Переводить зміни адрес передплат-

Квітка Стецюк й Олена Гентиш

ників — членів УНСоюзу на підставі місячних звітів рекордового відділу. Веде кореспонденцію з передплатниками і полагоджує всі поштові рекламації, виконуючи ряд інших адміністраційних робіт і доручень.

Петро Постолюк, колишній адміністратор „Літературно-Нукового Вістника" і опісля адміністратор Видавництва Івана Тиктора у Львові, адмініструє книгар-

Дир. Петро Постолюк

ський і книжковий відділ „Свободи". Приймає друкарські роботи і адмініструє „Веселку". Займається збиранням оголошень до альманахів та інших подібних публікацій і відає союзовими оголошеннями в періодичних публікаціях, виконуючи ряд інших робіт, включно з кореспонденцією, спільним з панею Стецюк кореґуванням оголошень та відсиланням на пошту листів і друків.

Крім цих своїх обов'язків, усі працівники адміністрації мусять одне одному часто допомагати чи в праці одне одного виручати.

Адміністрація має такий самий розклад приміщень, як редакція, тим, що книгарня займає ще дві великі кімнати в докупленому будинку, сполученому внутрішніми переходами з головним приміщенням УНС і „Свободи".

До працівників Видавництва „Свобода" належить ще пані Марія Гнатишак, яка у вечірніх годинах дбає про порядок в бюрах, та Михайло Пілін „дженітор" будинку.

Роман Падковський за друкарською пресою

Закінчення

Так в загальних зарисах виглядає і працює „Свобода", затруднені в ній люди і машини. За 75 літ свого існування вона розвинулася таки справді з нічого у велику фабрику друкованого слова, творчу інституцію саму в собі.

Преса належить до тих вартостей, що їх не можна переціните. Її зараховують до основних чотирьох свобід, і яких тільки порівнянь та назв не надають: вона і „наймогутніша зброя", і „кров" і „нерв", і „мотор", і „дзеркало". Все це в якійсь мірі відповідає дійсності, бо преса ,без сумніву, відіграла одну з рішальних роль в тому розвитку, що його відзначаємо хоч би за 75 років існування „Свободи". Газета, на перший погляд, це сторінки паперу, задруковані найрізноматнішими вістками, виясненнями , міркуваннями та повідомленнями, включно з оголошеннями. На ділі ж вона — наче жива істота, що має голову, руки і ноги, що має розум і серце, обличчя і характер. Вона може бути щирим другом і приятелем, або запеклим ворогом і шкідником, може бути шляхетна й творча або нікчемна й руйнуюча. Чим довша перспектива газети, тим видніші її прикмети.

Могло б здаватися, що тепер, в добі радіо і телевізії, вартість і значення газети, її вплив зменшились. Але так не є: на ділі, з розвитком інших засобів масової інформації вартість газети щораз більше зростає. Газети ніщо не заступить. Багато арґументів на цю тему можна було почути під час страйку друкарень нюйоркських газет.

Один із цих арґументів був такий: в радіо чи телевізії треба вислухати всі вістки, щоб можна було вибрати те, що кого цікавить. В газеті читач має можливість вільного вибору. Вістка в радіо чи образ на телевізії появляються і зникають, в газеті вони залишаються. Через радіо і телевізію вістки передаються в певних годинах; газету читаєте тоді, коли вам це подобається. Влучну характеристику газети можна було вичитати свого часу в одному оголошенні „Ню Йорк Таймсу":

„Я є ваша газета, і немає нічого в світі, чого б я вам не сказала. Про вибори в країні і про вибух вулькану десь там у світі. Про нового штучного сателіта, що пролітає понад вашими головами, і про страх ночі, який тяжить над самітньою дитиною. Про народи в неволі й голодні та про вислід змагання вашої спортової дружини. Про сонце і дощ. Я приношу вам думку вченого, політика, винахідника, священика, робітника, державного мужа. Я раджу вашій жінці, як виховувати дітей, а вашому синові допомагаю здобути вищий ступінь у школі. Я приношу вашій бабуні поезію про весну, а вашій жінці — вістку про останню моду. Я пригадую вам минуле і вияснюю сучасне. Я реєструю вашу думку і знайомлю вас з думками інших. Політика, спорт, культура, господарство, розвага, чоловік, жінка, дитина, гори і моря, історія війни і мир. Кожного дня я загортаю в свої сторінки ввесь світ і приношу вам його до хати. Я є ваш світ. Я кажу вам не тільки те, що ви хотіли б почути, але й те, що ви повинні знати. Я говорю вам правду, без уваги на те, чи вона вам приємна, чи вона вас болить. Я — ваша газета, я — ваше сумління, я — ваш світ. Ви можете мені вірити!"

Таким світом і сумлінням американських українців є впродовж 75 років „Свобода", орган Українського Народного Союзу.

А. Д.

З НАШИХ БУДНІВ

Ювілей і ювілейчик

Мої добрі сусіди і земляки з Бібрецького повіту, панство Татухи, сиділи в парку на лавочці, гідно і примірно, як чоловік з жоною, та й розважалися культурною розмовою.

— Що воно за причина, — сказала пані Татушиха, — що нашого бойса (мова йшла про мене) не видати та й не чувати?.. Розгулявся на Союзівці так, що тепер його до Ню Йорку воловодом не притягнеш!

— А ти його не гудь та не гани, — став у моїй обороні пан Татух. — Він тепер готується до великого ювілею — 75-ліття нашої „Свободи". Напевно сидить у хаті і вчиться напам'ять вершик або якусь декламацію на святочну академію.

— Гай-гай! — зідхнула моя дорога землячка. — Сімдесят п'ять рочків — гарний вік, нівроку. Не одного свого читача й читачку пережила шановна ювілятка, не одного патріота з нової еміґрації поховала і добримтеплим словом пом'янула...

— Не журись, — помахав головою пан Татух, — переживе і нас, за старим календарем, так сказати б. Мені, от, прийшло на гадку, що десь, незабаром, прийдеться святкувати інший ювілей: либонь, скоро мине двадцять років з того часу, від коли той Ікер пускає нас у газету, живу публіку з нас робить.

— Я не нарікаю, — запищалась дорога землячка, мов ячмінний пиріг. — Через нього ми стали такі популярні, гейби які артисти з Голлівуду, а наш Бібрецький повіт він прославив на ввесь світ!.. То правда, що він часом любить трохи прибрехати чи переінакшити те, що ми кажемо, ну, та се, віддав, така вже його професія.

— Велл, промовив у задумі пан Татух, — він так нашу мову підфіксовує, як Петро Ярема своїх небіжчиків, не при нас, хрищених, кажучи. На той приклад, мені часом вліпить таке вчене слово, що я навіть і не знаю, що воно означає. А з його писанини виходить, що се я сказав таку премудрість!.. То правда, що час на часі не стоїть... Колись, пригадую, ще за пана доктора Мишуги, небіжчик Штіф Табачнюк писав отак, ґеф-напів, трохи по-нашому, трохи по-вашому. Теперішні ж писателі складають слова кругло і граматично, чисто по-українськи...

— Так собі міркую, — перебила чоловіка пані Татушиха, — який би то презент післати нашому бойсови, коли він обходитиме ювілейчик своїх „Буднів"?

— Треба поспитати директора клюбу „Лиса Микити", яких матеріялів він уживає, — піддав ідею пан Татух.

— Ага! Вже маю! — сплеснула руками дорога землячка. — Знаєш, старий, що ми зробимо? Зафундуємо нашому землякові нову фотографію в „Свободі"! Щоб читачі найстаршого щоденника, єго же ювілей днесь празднуєм, могли відрізнити Ікера від Понеділка.

Ікер

ПРО ПЕРЕБУВАННЯ КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО У ВЕНЕСУЕЛІ

Вінніпеґ. — Тижневик „Поступ" опублікував у числі з 8-го вересня текст листа-поштівки до редакції, від Митрополита Кир Максима з Бразилії, такого змісту: „Ріо де Жанейро, 28. 8. 1968. Щирий привіт із чудового Ріо де Жанейро, куди ми прибули з Каракасу, столиці Венесуелі. Українська громада у Венесуелі (коло 2,000 осіб) дуже щиро й сердечно вітала Блаженнішого в Каракасі 26 серпня. Венесуельська преса й телевізія присвятили належну увагу цій події, так само віднісся уряд. — Максим, Митрополит".

СОЮЗОВЦІ! ВСІ БЕЗ ВИНЯТКУ ЗУСТРІЧАЙМОСЯ З ЧЛЕНАМИ ЕКЗЕКУТИВИ УНСоюзу НА ОКРУЖНИХ ЗБОРАХ. НЕХАЙ НА НИХ НЕ ЗАБРАКНЕ НІКОГО З ВАС!

Б. Кравців

МОЛОДЕЧІ ТА КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ „СВОБОДИ"

В багатодесятирічній історії щоденника „Свобода" 1954-ий рік записаний низкою важливих починів. Крім дитячого журналу „Веселка", що був започаткований 15 вересня 1954 року і що входить тепер у п'ятнадцятий рік свого існування, як найбільший дитячий журнал у вільному світі, в названому році почали появлятися при „Свободі" регулярно окремі сторінки всіх більших організацій молоді, що діють на терені ЗСА, як також час від часу сторінки для таких чи інших культурних ділянок.

Безпосередньо після святкувань, зв'язаних із відзначуванням 60-річчя „Свободи", що їх проведено, починаючи з 15 вересня 1953 року, протягом вересня-грудня 1953 р., у числі 10-му „Свободи" з 16 січня 1954 року появилася передова стаття під програмово-унапрямлюючою назвою „Назустріч нашій молоді".

„Світлу сторінку в історію американських українців вписує новоприбула молодь — стверджується в цій передовій статті. — Її організації — Пласт, СУМА, ОДУМ, молодь ОДВУ, студентські товариства, спортові організації, як і участь молоді в нашому загальному суспільному житті — могла б дати не один добрий приклад і для старших.

„Український Народний Союз і його орган „Свобода" впродовж цілої своєї вже 60-річної історії виявляли максимальне заінтересування та турботу справами молоді. Продовжуючи цю традицію, вони рішили піти й тепер назустріч пекучій потребі молоді та її ініціятиві і зреформувати англомовний тижневик для молоді, віддаючи четверту сторінку до розпорядження поодиноким групам молоді та їх організаціям. Таким чином кожного тижня ці групи матимуть на одній сторінці англомовного тижневика свій український орган, який самі редагуватимуть тільки під загальним наглядом „Свободи" . . . З цього користатиме й наш загал, бо матиме загальний образ всієї нашої молоді та її ідей і діяльности".

Вслід за цією редакційною статтею й пішла реалізація заповідженого рішення. Від січня 1954 року почали появлятися кожного тижня, одна за одною, сторінки молодечих організацій, передавані їм „Свободою" безплатно, без будь-якої рекомпенсації за склад, друк, папір та друкарську працю.

„Український Спорт"

Першою в черзі молодечих сторінок появилося з датою 2 січня 1954 року число 1-е органу Союзу Українсько-Американських Спортових Товариств, згодом СУАСТ (Схід) — Делегатури УСЦАК, п. н. „Український Спорт" із вступною статтею відомого спортового діяча Івана Красника. За редакційну колегію в першому році підписувався Роман Лисняк. Починаючи з 1955-го року аж до кінця видавання цієї сторінки підписував її д-р Едвард Жарський. Протягом 12 років, за час до 24 вересня 1966 року, появилося девтдесят чотири (94) спортові сторінки, а з кінця 1966 року цю сторінку заступив щотижневий спортовий огляд, друкований звичайно в четверговому числі „Свободи" за редакцією Володимира Сохана. Відновлено цю сторінку 13 вересня 1968, як її число 95.

„Пластова Ватра"

Другою з черги почала виходити сторінка Українського Пласту п. н. „Пластова Ватра". Перше її число появилося з датою 30 січня 1954 року із вступною статтею пл. сен. д-ра Ярослава Падоха. В склад редакційної колегії входили протягом 1954 і перших восьми місяців 1955 року: Леся Храплива, Богдан Кравців, Ольга Кузьмович. Починаючи від ч. 9 за 1955 рік аж до числа 100-го з 24 березня 1968 року, редагувала цю сторінку Ольга Кузьмович. Від ч. 2 (101) підписує цю пластову сторінку Редакційна Колегія. За 15 років — від січня 1954 до 17 серпня 1968 року — вийшло 103 сторінки „Пластової Ватри". Відзначувала вона два свої „ювілеї": вихід 50-го числа 20 грудня 1958 року із оглядово-підсумковою вступною статтею Начального Пластуна Сірого Лева — проф. Северина Левицького, та вихід 100-го числа 29 березня 1968 року із передовою статтею пл. сен. інж. А. Мілянича.

„Шлях Молоді"

З датою 6-го лютого 1954 року почала появлятися у „Свободі" третя сторінка для молоді — орган Спілки Української Молоді Америки (СУМА) п. н. „Шлях Молоді". Редагували цю сторінку: в перших роках Валентин Коваль, згодом, починаючи з 1957 року, навперемінну Евстахій Несторук, Ярослав Петрух, Іван Кобаса (останній підписує за редакцію й досі). За ввесь час існування цього молодечого додатку до „Свободи" (від лютого 1954 року до 4 травня 1968 року) появилося дев'ятдесят і три сторінки „Шляху Молоді".

„Студентське Слово"

Починаючи від 13 лютого 1954 року, появляється при „Свободі" орган Союзу Українських Студентських Товариств Америки „Студентське Слово". Перше число вийшло з передовою статтею Зенона А. Кравця. В 1954-1956 роках за редакцію підписував сторінку, як головний редактор, Володимир Стойко. Від 1957 до серпня 1961 року сторінку підписують редакційні колегії з рамени Пресового Бюра СУСТА: Михайло Яримович, Євгенія Васильківська, Константин Савчук (перший, як головний редактор); Константин Савчук, Христина Будзяк, Яр Моцюк; в 1960-му р. на місце двоїх останніх прийшли Наталка Глоба і Роман Мац. Від серпня 1961 року „Студентське Слово" редагував Володимир Прибила. З липня 1962 до 1964 року сторінку підписували: Марта Савчак (як гол. редактор), Ляриса Ганущак, Світлана Луцька, Оленка Гікава-Сацюк; в 1965 р.: Оленка Сацюк, Нестор Томич, Андрій Шуль і, як гол. редактор, Світлана Луцька. В 1966 р. редагувала „Студентське Слово" Люба Ковалишин. В 1967-68 рр. редакторську колегію становлять: Люба Ковалишин, Христина Гордієнко, Іня Гикава, Таня Шумська. 18-го березня 1967 р. „Студентське Слово" відзначало вихід свого 100-го числа. Після того появилися ще три (ненумеровані) числа „Студентського Слова", останнє з датою 9 березня 1968 року.

„Промінь"

П'ятою з черги молодечою сторінкою, що почала появлятися, як додаток до „Українського Тижневика" при „Свободі", була сторінка Молодих Українських Націоналістів" (МУН), згодом Молоді Української Національности (МУН), — української молоді, зорганізованої в ОДВУ, п. н. „Промінь". Перше число цієї сторінки вийшло в річницю Крут 29 січня 1955 року за підписом редакційної колегії в складі: В. Нагірняк, Д. Пілецький, Т. Сущик. З березня 1958 за редакційну колегію підписував, як гол. редактор, Анатоль Домарацький, згодом за англомовну частину сторінки Олег Різник. В 1960-му р. в склад ред. колегії входили: Ліда Левицька, Олег Різник, Л. Кулинич; в 1961 р.: Ірена Андрейко й Олег Різник. В 1962-63 роках редактором „Променя" був Ігор Прийма. За дев'ять років, від січня 1955 до травня 1963 року, вийшло 67 чисел „Променя".

„Літопис ОДУМ"

У січні 1956 року до гурту молодечих сторінок „Свободи" приєднався орган Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ) п. н. „Літопис ОДУМ-у". Перше число вийшло у „Свободі" з 21 січня 1956 р. за підписом редакційної колегії в складі: Віктор Кулій, Петро Крамаренко, Ігор Лисий і Роман Лисняк, як гол. редактор. Останній підписував сторінку як головний редактор протягом 1957-1961. В 1962-67 роках сторінку редагував Олекса Коновал. Він же, як відповідальний редактор, підписує сторінку в 1968 році. Усіх чисел „Літопису ОДУМ-у" вийшло двадцять і два. Останнє число появилося з датою 18 червня 1968 року.

„Сторінка Зарева"

Як сьома з черги почала виходити 11 серпня 1962 року „Сторінка Зарева", редагована з доручення Центрального Проводу Об'єднання Українських Академічних Товариств „Зарево" Пресовою комісією в складі: Павло Дорожинський, Анна Процик, Богдан Гасюк. Усіх сторінок за шість років вийшло одинадцять. Останнє число появилося з датою 28 жовтня 1967 року.

„Сторінка ТУСМ"

З датою 10 жовтня 1964 року почала виходити восьма з черги молодеча сторінка при „Свободі" п. н. „Сторінка ТУСМ", як орган Товариства Української Студіюючої Молоді ім. Миколи Міхновського. За Редакційну Колегію початково підписували Христя Кульчицька (як головний редактор), Петро Гаврилюк та Олег Лисяк, мол. Тепер, замість П. Гаврилюка, в склад Ред. Колегії входить Рената Шаран. Усього вийшло 16 чисел „Сторінки ТУСМ", останнє з датою 17 серпня 1968 року.

„Рідна Школа"

Гурт молодечих сторінок завершила, починаючи з 24 жовтня 1964 року, „Рідна Школа". Хоч і не орган молодечої організації, вона як орган Шкільної Ради УККА, присвячений справам виховання молоді, тісно примкнула до усіх восьми вище згаданих молодечих сторінок. За ввесь час її існування — до вересня 1967 року вийшло одинадцять сторінок „Рідної Школи", редагованої відомим еміграційним педагогічним діячем д-ром Едвардом Жарським.

— о —

Значення видаваних при „Свободі" протягом останнього 15-річчя молодечих сторінок велике і його важко сьогодні в повній мірі оцінити. З допомогою цих сторінок українська молодь у З'єднаних Стейтах Америки створила спільну велику громаду ще далеко до того, поки дані молодечі організації об'єдналися для спільної праці в системі Українського Конгресового Комітету. Дотримуючись за настановою редакції „Свободи" засади „чесної гри" у взаєминах між проводами організацій, репрезентованих видаваними при „Свободі" сторінками і виключаючи будь-які взаємні напади чи й суперечки, ці сторінки причинилися у великій мірі для внутрішнього замирення між поділеними організаційно чи й партійно, політично й ідеологічно організаціями, в дальшому також до консолідації всієї нашої еміграційної громади. Виявом цього й була активна участь молодечих організацій у Світовому Конгресі Вільних Українців, підготована у великій мірі редакціями молодечих сторінок при „Свободі".

Великим досягненням треба вважати також і журналістичний досвід, що його набули головні редактори і члени редакційних колегій молодечих сторінок в процесі їх редагування. Багато з-поміж них включилося у наукове і громадське життя американське й українське і зайняло високі пости в науково-дослідних та виховних установах ЗСА. Чимало не покидає пера й досі і виступає із своїми статтями та дописами в різних українських еміграційних газетах і журналах. Дехто з тих молодих письменників, що починав друкувати свої твори на молодечих сторінках, зайняв уже видатне місце в рядах українських літераторів на еміграції.

І вкінці: п'ятсот і двадцять (520) сторінок „Свободи", відданих для редагування організаціями молоді, залишаться тривалим і єдиним у своєму роді літописом життя української молоді протягом останніх п'ятнадцяти років.

КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ

Недільне видання „Свободи" і „Література, Мистецтво, Розвага"

З метою обслужити цікавим мистецько-культурним змістом усі категорії читачів „Свободи", віддаючи водночас перевагу українознавчим питанням і темам, з 2 березня 1952 року почало виходити окреме недільне видання „Свободи". Його перше число появилося на чотирьох великих сторінках газетного формату, але від 9 березня 1952 р., перейшло воно на 8-сторінковий формат малого фоліо. Продовжувало виходити це недільне видання протягом 1952 аж до 22 лютого 1953 року. Усіх його чисел появилося 51. Навколо журналу, що набрав згодом більш літературно-наукового характеру, об'єднався великий гурт українських еміграційних науковців, літераторів та мистців і зміст його став справжньою криницею українознавчого, передусім літературно-мистецького матеріялу.

Після припинення недільного видання в лютому 1953 року, редакція „Свободи" відновила його, і починаючи з 13 березня 1953 року, виходить воно як літературний додаток під назвою „Література, Мистецтво, Свобода" на місяць протягом 1953 і 1954 року, а далі неперіодично на двох сторінках друку. З літа 1965 року додаток „Література, Мистецтво Наука" появляється знову частіше, що разу на чотирьох сторінках друку. Усіх чисел з того часу — до 24 травня 1968 — вийшло 17, багато ілюстрованих і переважно з літературно-мистецьким змістом.

Інші додатки

Крім постійних додатків до „Свободи", таких як „Трибуна УНСоюзу", „Вісті УККА", „Вісті ЗУАДК", присвячених діяльності названих організацій та установ, протягом останнього 15-річчя друкувалася у „Свободі" неперіодично ще низка окремих додатків і сторінок.

З датою 21 травня почала появлятися за редакцією керівника друкарні і кінооператора Софрона Федева сторінка „Фото-Кіно". Вийшло всього 4 числа, останнє — 19 травня 1956 р.

26 серпня 1954 року появилася п. н. „Вісті ОДВУ" одноднівка з нагоди 25-ліття ОДВУ і згодом, 28 листопада 1954 року під тією ж назвою поз'їздова одноднівка ОДВУ.

У сорокріччя виходу в поле Українських Січових Стрільців була видана в числі 174-му „Свободи" з 10 вересня 1954 р. одноднівка „За волю України".

З нагоди V Річного З'їзду Товариства кол. Вояків УПА появилася у „Свободі" в числі з 2 жовтня 1954 р. одноднівка „Наш Голос".

З датою 9 листопада була включена у видання „Свободи" сторінка Союзу Українських Купців і Промисловців в ЗСА „Торгівля і Промисл".

З першого липня 1955 року почав появлятися при „Свободі", як окремий 4-сторінковий додаток, „Бюлетень Об'єднання б. Вояків - Українців в Америці (ОбВУА)". Перше число вийшло із вступною статтею д-ра Степана Ріпецького. Усіх чисел протягом 1955-58 рр. вийшло шість і з листопада 1958 року цей додаток виходить уже, як окремий військовий журнал-квартальник п. н. „Вісті Комбатанта".

З датою 8 липня 1961 р. появилася окрема сторінка „СУХА" — орган Союзу Українських Хорів Америки.

20 березня 1962 р. був включений до числа „Свободи" додаток „Закарпатський Листок".

В березні 1965 р. вийшов додаток „Українці над Пацифіком" за редакцією Івана Овечка.

З датою 4 вересня 1965 р. була надрукована окрема сторінка п. н. „Український Вільний Університет".

2 квітня і 9 липня 1966 року були видані дві сторінки „Українська Вільна Академія Наук".

Актуальна тепер справа Катедри Українознавства знайшла свій вияв у сторінці, надрукованій 21 січня 1967 року п. н. „Вісті Фонду Катедри Українознавства" і згодом, особливо ж протягом 1968 року у ряді окремих сторінок, присвячених справі цієї катедри при Гарвардському університеті.

З датою 4 лютого і згодом 10 липня 1967 року були видані два числа Сторінки ТУБА — Товариства Українських Бібліотекарів Америки за редакцією д-ра Олександра Соколишина.

8-го квітня 1967 р. і востаннє 23 березня 1968 р. появилася за редакцією Осипа Зінкевича сторінка п.н. „Український Олімпійський Рух".

Цей довгий і ще не повний реєстр окремих додатків і сторінок „Свободи" треба доповнити додатком, присвяченим питанням виховання дітей і молоді — ОПДЛ — Сторінка Об'єднання Працівників Дитячої Літератури ім. Леоніда Глібова, перше число якої було надруковане у „Свободі" 16 грудня 1967 р.

Актуальна останнім часом справа переданих з України матеріялів, зокрема упорядкованого Вячеславом Чорноволом збірника „Лихо з розуму", знайшла свій вияв в окремому 4-сторінковому додатку п. н. „За солідарність з українським народом", що появився із інтерв'ю голови ПУН Олега Штуля-Ждановича із редакцією О. Зінкевича у „Свободі" з 4 червня 1968.

Заголовки „Свободи і молодечих сторінко

ДО 15-РІЧЧЯ „ВЕСЕЛКИ"

Виставки „Веселки" та її видань

Щоб мати урожай завтра — треба сіяти сьогодні.

Виходячи з цієї засади, Український Народний Союз і його Видавництво „Свобода" завжди мали на думці дітей і молодь, що виростають тут, за океаном. Тому ще перед першою світовою війною й по ній у виданні „Свободи" виходив ілюстрований журнал українською мовою для дітей та доросту під наг. „Цьвітка", а для дітей, які не володіли українською мовою — англомовний журнал з переважно українською тематикою. Виховування доросту на добрих американських громадян, з підкресленням українського походження, було завданням тих журналів та різних серій книжечок для дітей і молоді. Такий підхід забезпечував тяглість українського роду — мови, культури й традицій в Америці, забезпечував поневоленій Україні сталу різноформну допомогу від земляків з-за океану і давав свіже поповнення до членства Українського Народного Союзу. Адже УНСоюз є не лише обезпеченевою організацією, а й братською, що працює на етнічній базі, з далеко ширшими завданнями й амбіціями, ніж перше-ліпше звичайне забезпеченеве товариство.

З прибуттям найновішої еміграції з різних земель України заактуалізувалось і питання українського дитячого журналу в Америці. Тоді у співпраці з ОПДЛ — Об'єднанням Працівників Дитячої Літератури — УНСоюз і його Видавництво „Свобода" почали випускати з 15 вересня 1954 року „Веселку". Спершу вона виходила в форматі „Свободи", від ч. 177, на газетному папері. Потім, із збільшенням кількости читачів і передплатників — дістала властиві веселці барви-кольори й почала виходити як окремий журнал.

За короткий час довкола „Веселки" згуртувались кращі письменники для дітей, мистці-малярі, композитори дитячих пісень, педагоги. „Веселка" стала найкращим українським дитячим журналом, і не лише за океаном, а й у світі, під оглядом виховно-патріотичного змісту. Жадного порівняння з „Веселкою" не витримує київський журнал для дітей „Барвінок", який виконує ролю денаціоналізатора і гльорифікатора Росії з її комунізмом.

Щоб мати урожай — треба сіяти сьогодні. Якщо мова про „Веселку", то варто задуматись над цією засадою батькам, які ще не дали журналу своїм дітям.

ПРИВІТ ВІД ДАВНЬОГО СПІВРОБІТНИКА

З нагоди 75-ліття „Свободи" засилаю її Хвальній Редакції та Адміністрації палкі поздоровлення.

Заслуги цього нашого найстаршого часопису в наполегливому національному освідомлюванні української заробітчанської еміграції в Америці та Канаді та в збудженні її організаційно-національної діяльности величезні. Не менші вони й в дальшому обстоюванні прав українського народу на незалежне державне життя та підтримування визвольного українського руху: всі прояви змагань українського народу до визволення з-під чужинецького поневолення пильно зареєстровувано на сторінках „Свободи", і всі вигадки та наклепи ворогів українського визвольного руху належно насвітлювано і поборювано.

Тому я горджуся, що довгий час теж належав до кола кореспондентів „Свободи" перше з Італії (від 1931 року), а потім і з Арґентини.

Прийде час, і дослідники українського визвольного руху шукатимуть і знаходитимуть саме в річниках „Свободи" багатющі невичерпні матеріяли і ознайомлюватимуть з ними наступні українські покоління.

Євген Онацький

Тим-то слава „Свободи" невпинно зростатиме, і дальші її ювілеї святкуватиме вже не тільки вдячна українська еміграція, але й вдячна Вільна Незалежна Українська Держава в усіх її культурних осередках.

Євген Онацький

Буенос Айрес,
вересень 1968 р.

ПЕРЕСЛУХАННЯ В СПРАВІ ЗАТВЕРДЖЕННЯ ФОРТАСА

Вашингтон. — Сенатська Правнича Комісія має продовжувати переслухання в справі затвердження номінації судді Найвищого Суду Ейба Фортаса на головного суддю цього ж Суду. Одночасно Комісія вирішила, що голосування над справою Фортаса має відбутися у вівторок 17-го вересня. Фортас запрошений явитися в Комісії та вияснити деякі справи, неясні членам Комісії. На 16 членів Правничої Комісії тільки 5 є проти затвердження номінації Фортаса. Вони можуть вести обструкцію в Комісії; противники номінації Фортаса можуть за допомогою обструкції не допустити до затвердження номінації в повному Сенаті.

ВИПРОБУВАННЯ...

(Закінчення зі стор. 2-ої)

з Ляосу 600 своїх військових дорадників. За кілька місяців Патет Лао і північнов'єтнамські війська перебрали в свої руки повну контролю над усіма шляхами до Південного В'єтнаму. Під теперішній час їхні сили у три з половиною рази переважають сили Ляосу. „Стратегічно, — стверджує „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт", — Ляос уможливлює війну в Південному В'єтнамі".

Тепер, — пише Г. Джадд, — нас хочуть переконати, що комуністи справді хочуть миру, що цим разом вони додержать свого слова. Тепер на нас тиснуть наші власні громадяни, щоб ми вдалися до тієї самої старої здискредитованої формули „невтралітету" або „коаліційного уряду". Однак, уряд Південного В'єтнаму твердо протиставиться таким пропозиціям, і, очевидно, протиставитиметься до кінця. Ці люди не забули Ляосу.

Ми обдурюємо себе, — пише Г. Джадд, — коли віримо, що Москва „розтоплюється", але навіть найбільш наївний з-поміж нас не сміє думати так про Ганой. В 1951 р. Го Чі Мін говорив про федерацію В'єтнаму, Ляосу і Камбоджі. Після Дієн Бієн Фу в 1954 р. він проголосив свій плян здобути Індо-Китай через інфільтрацію його своїми партизанами, підривну дію і — революцію. Жадний диктатор після Гітлера не деклярував так одверто своєї цілі. А ціль Го Чі Міна та його совєтських і китайських союзників не маленька країна, а цілий світ. І ми — Америка — стоїмо поміж ними і їхньою ціллю.

Шанси Ганою виграти за столом мирових переговорів, що було б рівнозначним з виграю на полі бою, у великій мірі залежать від двох фатальних помилок, що їх допустилась під час війни Америка.

Перша помилка: замість битися за перемогу від самого початку, стратегія ЗСА обмежувалася „ступневою відповіддю", „лише обороною", „протиескалацією". У той час, як ворог не мав жадної ракети, жадного МІГ'а і гармати — американці відмовлялись ужити всієї своєї сили, щоб відразу його розтрощити. Щойно в серпні 1967 р. дозволено американським військам ударити по деяких важливіших об'єктах. Тим часом Північний В'єтнам з совєтською допомогою викінчив розбудову протиповітряної оборони, яку військові фахівці характеризують, як „найбільш смертельну з усіх дотепер відомих".

Яке ж ми маємо право, — запитує Джадд, — вимагати від наших хлопців, щоб вони ризикували своїм життям, коли їх уряд не хоче зробити всього, що від нього залежить, щоб обмежити можливості ворога убивати їх?

Наша друга помилка, — стверджує Г. Джадд, — в намаганні вести війну на базі мирного часу, без її проголошення, без обмеження цивільної активности.

В світлі усіх цих фактів автор рекомендує:

¶ Ми повинні завжди тримати двері навстіж для дійсних переговорів.

¶ Ми повинні визначити твердий реченець для паризьких розмов.

¶ Ми повинні з абсолютною виразністю заявити, що не погодимося на однобічне стягнення своїх військ, не погодимося на безумовне припинення бомбардувань, чи створення невтрального або коаліційного уряду для Південного В'єтнаму. Також не підемо на будь-яку згоду, якщо південнов'єтнамському народові не буде гарантована дійсна незалежність без можливости повторення досвіду з Ляосу і Кореї.

Якщо Ганой відмовиться прийняти ці три умови, відновлення війни буде неминучим. Але вже тоді ми муситимемо сконцентрувати головну нашу увагу і силу на Північному В'єтнамові, джерелі аґресії.

В'єтнамський конфлікт, — закінчує свої міркування Г. Джадд, — є випробуванням не нашої національної потужности, але нашого характеру.

СЛОВО НА СТОРОЖІ

(Закінчення зі стор. 1-ої)

тій: Національно-демократичної, Радикальної і Соціялістичної в Галичині):

Тепер, коли в Росії кипить, коли там змагається назадництво з поступом, воля з неволею, світло з темнотою — чи ми маємо мовчати і байдуже до того всього приглядатися? Які ж ми патріоти? Чи не є тоді тільки фразами наші балакання про любов до України? Хто справжній патріот, хто бажає волі Україні під Росією, хай негайно зложить лепту на престол Вітчини, бо два рази дає, хто скоро дає. Не забуваймо і на те, що помагаючи українським революціонерам, ми рівночасно допоможемо визволитись усім націям, що стогнуть у ярмі російської бюрократії та причинимося до скріплення сили українського елементу в Австрії і навіть в Америці.

„Свобода", ч. 29, 1905.

Увесь нарід український стогне, бо не годен розбити тюрми, не годен добути собі волі, свободи. Саме тепер, коли ми безжурно ладимося до балів і забав, там у краю ляцькі посіпаки справили українцям червоний, кривавий баль. Полилася невинна кров українських дітей, жінок та старців! По арештах мучаться найкращі українські патріоти. Держать їх там в холоді і голоді, а дома плачуть голодні діти. Той плач бездольних дітей, той стан невинних українських арештантів, що терплять за народне діло, несеться до нас за море і кличе: порятуйте нас! А невинно пролита кров українських мучеників із свіжих могил кличе до нас: ми впали за долю українського народу, ми голови свої поклали за святе діло, дітей осиротили, життя віддали за рідний край, а ви ж, браття, ви, американські українці, що гадаєте вчинити, чим і як послужити своїй Вітчині? Ну же, браття, покажім, що і в нас є серце не з каменя! Негайно ухвалім на братських мітингах десятину на Боєвий Фонд у краю! На балях, хрестинах, весіллях і при кожній нагоді складаймо і збираймо. Скликаймо віча для тієї святої цілі! Розрухаймо цілу Американську Україну, працюймо всі враз! Не годні ми стати до боротьби в краю, але годні ми грішми допомогти Вітчині!

„Свобода", 24 травня 1906.

ЗАВОРУШЕННЯ НА ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ, ВБИВСТВО АДАМА КОЦКА

Як у велику будівлю будівничий вкладає найкращий камінь на угольну підвалину, так само і наша Мати-Україна кладе голови найкращих синів на вуглову жертву під свою святиню свободи. Великі діла вимагають великих жертв. . . Молодіж університетська грала і грає в житті народів надзвичайно велику ролю. Австрія, а тим самим і Галичина дістала конституцію не з ласки цісаря, а тому, що студенти віденського університету разом з робітниками зробили бунт і уряд і цісар австрійський так того бунту студентського перепудилися, що надали конституцію. І російські студенти від кількох десятків років кладуть голови в обороні прав усього народу. І в нас у недавній давнині, бо в році 1906, хто як не студенти влаштували рільничий страйк, злучилися з народом, його повели, підносили на дусі. . . Від студентів залежить часто вся доля народу. . . Студенти це живчик народного тіла. . . Про вагу студентів-патріотів знають наші вороги, тому вони так завзято опираються заведенню українського університету, бо з числом наших професорів університетських зросте наше студентство не тільки в силу правдивої науки, але ще більше в патріотизмі, в посвяті для народу. . . Український народе вільної землі Вашингтона! Не переходи мовчки повз ті могили, в яких лежать скошені голови найкращих твоїх синів і святих мучеників! Загреми своїм протестом, щоб світ задрижав від Твого голосу! Хай дзвін розпуки, жалю і народної кривди з-за океану не відбивається байдуже об Твої вуха! Це дзвін, який ще сьогодні радує наших запеклих ворогів, але він задзвонить їм колись вічную пам'ять. Хай тут вільне українське серце задрижить на згадку безмежної кривди, яка діється нашим братам на рідній землі. Хай тут твердий, спрацьований робітницький п'ястук зціпиться і хай понесеться звідси грімкий протест поза океан. . .

„Свобода", ч. 40, 1910.

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА

Проти варварської Росії стала Австро-Угорщина і Німеччина. Не за волю України пішли вони битись, але за свої інтереси. . . Ми, українці, де б ми не жили, не маємо причини бути приятелями ані Австрії, ані Німеччини, бо в Австрії з ласки Габсбургів наш нарід терпить ляцьку неволю. Проте, коли Росія буде побита, може прийти визволення України. Ми не є ворогами московського народу, тільки московської неволі, а усунення тієї неволі було б добром теж і для московського народу. Ми бажаємо йому такої самої волі, як і собі. . . Коли ж Росія перемогла б, то це означало б ще більшу неволю для багатьох народів, зокрема для українського. Тому ми бажаємо Росії програ і розпаду: за Переяславський договір, потоптаний царями; за Полтаву, за гетьманів наших понижених, за зруйнування Січі Запорізької, за кості козацькі, на яких побудовано Петербург, за скування душі — рідної мови нашої, за Сибір і тюрми, за сльози жінок і дітей українських, за сотні літ знущань і неволі. . .

„Свобода", 10 вересня 1914.

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ

В теперішнім положенні українського народу жевріє одна іскра, одне почування, одна мета: здобути можливість повного національного розвитку, розбурхати і піднести національно несвідомі маси і вивести їх в круг новітніх европейських народів. Як довго ця наша мета не буде здійснена, кожний українець повинен і мусить звернути всі свої сили, свої змагання, енергію і працю на досягнення цієї мети. . . Нас не сміють розділювати тепер думки партійні: ми не сміємо бути більшими соціялістами, буржуями, католиками, православними, ніж ми є українцями. Навпаки, ми в першій мірі маємо бути тільки українцями, а потім уже чим схочемо, бо коли в нас візьмуть верх партійні переконання понад національні, що їх деякі наші інтернаціоналісти називають чомусь вузькими, антикультурними і навіть шовіністичними, тоді ми пропадемо в користь наших сусідів і знову будемо погноєм для їх інтересів. Тому ми твердимо, що лише гаряча любов до свого, вічне видвигання загально-національної справи понад усякі партійні, зможе нас скоро двигнути з того занедбання, в якому тепер живемо. . . З положення нашого народу виходить, що всі ми, без різниці на партії, переконання і погляди, всі до одного, засукавши рукави, повинні взятися до національної роботи, повинні бути крайніми націоналістами. . .

„Свобода", 10 березня 1917.

УЧАСТЬ АМЕРИКИ У ВІЙНІ

Українські іміґранти! Пам'ятайте про свої обов'язки супроти вільної землі Вашинґтона, на якій ви знайшли захист і добробут. Пам'ятайте, що ми повинні бути льояльні супроти нашої прибраної Свобідної Батьківщини! Пам'ятайте, що Америка не була для нас мачухою, а навпаки, заопікувалась нами, наче рідними дітьми. Українці! Пам'ятайте, що вашим святим обов'язком є любити свобідну Америку й боронити слави американського прапору!

„Свобода", ч. 42, 1917.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ І СОБОРНІСТЬ

Телеграма із Швайцарії доносить, що Західно-Українська Народна Республіка проголосила злуку з Київською Народною Республікою. . . Сповнились мрії українського народу, сповнились надії тих, що за цю велику ідею проливали кров і життя своє віддали. . . Радіють нині українці в Києві, що не буде кордонів серед народу українського, що у Львові вони будуть так само дома, як у Києві. Радіють також українці галицькі, буковинські і закарпатські з угорської України, що не даром вони терпіли і проливали свою кров, бо прийшла година, коли вони свобідною волею злучились із своїми братами аби скінчити неволю та зажити життям вольним, новим. Українці американські не менше радіють цією великою подією. Радіють, що сповнилась мрія їх і їх батьків, що як будуть вертатись до старого краю, то вже поїдуть на Україну, до Української Народної Республіки. . . Ще багато треба буде праці і боротьби, поки ця з'єднана Українська Народна Республіка буде сильна і непобідима. І до цієї праці і боротьби кожний українець і кожна українка мусять доложити труду і посвяти, але сила передусім в єдності. Як наші брати в старім краю подають собі руки і єднаються та лучать рідні землі, то це полегшить оборону України і запевнить їй силу, розвиток та краще майбутнє. . .

„Свобода", 25 січня 1919.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Стоячи твердо на американських демократичних ідеалах і віддані інтересам Злучених Держав, зможемо тепер без великих труднощів приєднати симпатії американського народу й уряду до слушних і справедливих домагань 45 мільйонів українців в Европі. . . Але, треба пам'ятати, що проти нашого народу та його еміґрації будуть напевно вимірені спеціяльні удари наших віковічних ворогів. Вони будуть намагатися підчеркувати наші розбіжності, нацьковувати одну групу на другу, розсварювати нас, розбивати на малі групи, щоб в цей спосіб привести нас до немочі. Ми дамо доказ національної зрілости, коли не дамо зловитись на ворожі підшепти, коли проти наших ворогів створимо один суцільний український фронт. Цього вимагає від нас краще майбутнє великого українського народу. . .

„Свобода", 5 вересня 1939.

СПРАВА ПАТРІЯРХАТУ

Патріярхальне організаційне завершення Української Католицької Церкви має вітальне значення не тільки з чисто церковного погляду, але й в комплексі змагань до національно-державного передрішення і самобутности українського народу. Так його і треба трактувати. Підкреслюємо це, бо тут і там у нас можна почути, що актуалізація цієї справи може викликати всілякі комплікації чи то для Ватикану чи для кого іншого. Це не може служити за арґумент. Усі наші змагання викликають для когось комплікації — не тільки для наших ворогів, але й для наших приятелів. Чи мали б ми на це зважати і до цього достосовуватись? В жадному разі! Наші бо „комплікації" для них є нічим у порівнянні з неволею, в якій перебуває наш народ!

Якщо будь-коли у нашій історії була нагода здобути патріярхальне організаційне завершення Української Католицької Церкви, то вона є сьогодні. І найбільшим, найсильнішим арґументом у користь тієї справи є — думаємо — верховний архиєпископ кардинал Иосиф Сліпий, живе уособлення відданости Христовій вірі та її ісповідання. Наша єдність у повній підтримці для верховного архиєпископа є вітальною для здійснення його задумів і плянів.

„Свобода", 25 березня 1965.

ТІ, ЩО ТВОРИЛИ „МОЗОК" І „ДУШУ" „СВОБОДИ"

Свій „мозок" і свою „душу" завдячує „Свобода" не тільки її кожночасним редакторам, але у великій мірі її численним співробітникам, між якими на протязі її 75-літньої безперервної появи були найвидатніші українські уми, від Івана Франка починаючи. Нижче подаємо в поазбучному порядку фотознімки деяких з тих, що відійшли від нас упродовж останніх десятиріч.

Д-р Степан Баран

Михайло Гайворонський

Олена Кисілевська

Василь Мудрий

Осип Бойдуник

Остап Грицай

Зенон Кузеля

Тодось Осьмачка

Проф. Михайло Ветухів

Дмитро Дорошенко

Богдан Ленкий

Олександер Шульгин

Д-р Степан Витвицький

Федір Дудко

Ісаак Мазепа

Ярослав Чиж

І. Світ

„СВОБОДА" І УКРАЇНЦІ В АЗІЇ

З нагоди 75-ліття часопису „Свобода" треба нагадати не тільки про її виїмкове значення в розбудженні народної свідомости серед українців - переселенців в Америці, але й також про її ролю як зв'язкового для українців поза межами рідних земель.

„У „Пропам'ятній Книзі „УНСоюзу, виданій під редакцією д-ра Л. Мишуги, можна знайти статті і нотатки, присвячені різним етапам боротьби за українське ім'я, за право українського народу жити і розвиватися, як то належить великому народові. Ті статті та нотатки свідчать про зріст нашої свідомости і відповідальности за своє майбутнє.

Для тих, хто цікавиться українським питанням поза межами України, рекомендуємо переглянути річники „Свободи". Але для українців Сибіру, Туркестану, Далекого Сходу не було до революції 1917 року органу, який міг не лише згадати про них, але й дати правдиву інформацію про їх життя.

Українську проблему політики та громадські діячі Російської Імперії оцінювали по-різному. Ось, наприклад, цікаві виїмки з часопису „Утро Росії" за липень 1911 року. У статті „Україна в цифрах" наводяться тут дані, що всіх українців у світі на підставі перепису 1897 р. є 35 мільйонів, з них в Росії 21,980.000, а в Австрії — 3,890.000. Крім того є українські поселенці на Далекому Сході та на Сибіру. На Амурщині вони становлять 20 відсотків усього населення, а на Приморщині — 25 відсотків. В заключенні цієї цікавої статті написано: „Швидкий розвиток національної свідомости українського народу належить підкреслити тим фактом, що він має тверде стремління до національного самовизначення".

Якраз у цьому напрямку в напрямку розвитку національної свідомости українців „Свобода" найбільше працювала.

В „Свободі" з 1895 р. можна знайти дописи нашого поета Павла Грабовського, про початки українського громадського життя на Сибіру. Саме тоді перебував там поет на засланні. В „Свободі" можна знайти статті о. Агапія Гончаренка, листи з Філіппін від українського вояка американської армії, згадки про вихованця київської школи білоруса Миколи Судзиловського, що став першим сенатором на Гаваях.

Переглядаючи р і ч ники „Свободи", можна вибрати звідтам багато відомостей про українське життя на Далекому Сході.

Після революції 1905 р. і перед першою світовою війною з Сибіру втікали до Америки чимало людей, а зокрема українців. Таким чином стали дописувачами „Свободи" відомий письменник Олесь Досвітній і політичний засланець Григор Селешко, з яким нам довелося співпрацювати у Владивостоці в щоденнику „Далекая Окраина".

„Свобода" була добре відома в ті часи в Харбіні, де в 1907 році був заснований перший на Далекому Сході Український Клюб. Другий такий клюб постав у Благовіщенську над Амуром у 1911 році.

В українському кіоску в Владивостоці в 1917 році можна було купувати „Свободу", перед тим заборонену на Приморщині. Її читали також в Манджурії, де за царату були ліберальніші умовини. А в 1918 році вона разом з „Українським Голосом" та „Народною Волею" стала особливо цінним джерелом інформацій про українське життя.

Ці три часописи давали з початку червня 1919 р. багаті матеріяли для телеграфної аґенції у Владивостоці, де розпочалася тоді наша журналістична праця. На підставі статтей, надрукованих у тих часописах, були написані наші перші статті про українські справи для часопису „Военный Вестник", фактичним редактором якого був Кость Андрущенко, перший голова української студентської громади при Орієнтальному Інституті у Владивостоці. Діяльність цього гуртка студентів припинилася під час репресій проти українців міністра Шварца, але він дав коріння для постання інших, у тому числі таємного політичного гуртка під проводом Д. Боровика, М. Коблянського, Мосціпана та їх приятеля К. Рибки, пізніше голови української громади в Тяньтзіні.

У Харбіні, в Манджурії, „Свободу" постійно читали аж до початків Тихоокеанської війни, коли припинилося поштове сполучення Америки з Далеким Сходом.

Треба нагадати, що через редакцію „Свободи" т-во „Просвіта" в Харбіні робило заходи, щоб привернути будинок кол. „Українського Клюбу", що його сконфіскували китайці під впливами червоних а д м іністраторів кол. Китайсько - Східньої залізниці. На жаль, ті заходи не увінчались успіхом, хоч американський консулят позитивно поставився до тієї справи. Труднощі виникли не тільки формальні, але й матеріяльні.

Дописи про українське життя в Азії з'являлися в „Свободі" досить часто, і варто було укласти їх реєстр, як нам вдалося це зробити в 1930 роках для далеко - східньої преси 1903-1922 років.

Про життя засланців на Сибіру писав на сторінках „Свободи" до 1917 року Гр. Селешко, але з огляду на те, що більшість його дописів не була пов'язана з українцями, як про те писав нам д-р Д. Демидчук, „Свобода" перестала їх друкувати. Після того він перейшов до „Народної Волі" де, здається, не дуже довго співпрацював.

Про українців Далекого Сходу та Сибіру, крім американсько - українських часописів, друкувалося чимало в київських журналах та часописах, що тоді виходили, наприклад, у „Селі", „Київській Старині", „Засіві" та ін. Зокрема цікаві вони нотатками про збір пожертв на пам'ятник Т. Шевченкові у Києві.

Цей збір започаткував театральний гурток в Манджурії, на ст. Бухеду, в 1908 р. виставою п'єси „Невольник". Шангайська громада в ті роки вислала 400 рублів на видання першого українського перекладу св. Евангелії.

На пам'ятник Шевченкові збирали гроші також серед українців в Америці, як згадується в „П р о пам'ятній книзі". З вибухом першої світової війни, що загальмував все українське життя в Росії, збір грошей на пам'ятник припинився. Щоправда, українцям вдалося під покришкою допомоги жертвам війни відкрити українську школу для дітей вояків з фінансовою допомогою від Управління Китайсько - Східньої залізниці. Український клюб у Харбіні також не припинив своєї діяльности, хоч вона значно підупала в зв'язку з покликанням багатьох українців до війська.

Це — тільки коротенький огляд подій з українського життя в Азії та його зв'язків з „Свободою". Його можна значно поширити, переглянувши 75 річників цього найстарішого українського часопису.

І СТУДЕНТИ „КЛЯНУТЬСЯ . . .

„Культура і Життя" з 5 вересня: „На подвір'ї Харківського інституту культури урочисто линуть слова студентської клятви: „...гідно нести естафету батьків! Бути вірними безсмертним ідеям Леніна, комуністичній партії, радянському народові! Вступаючи до лав працівників армії культури, високо нести це почесне звання. Клянемось! Клянемось!" Цю клятву схвильовано складають юнаки і дівчата, 268 студентів, що сьогодні вперше зайдуть в аудиторії і класи інституту". Подібні „клятви" давали також учні початкових і середніх шкіл, розпочинаючи з 1-го вересня навчання...

$88,000 ПОТРІБНО ЩЕ НА ПОВНЕ УРУХОМЛЕННЯ ПЕРШОЇ КАТЕДРИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ В ГАРВАРДІ; ДОПОМОЖІТЬ ДОСЯГНУТИ ЦЮ ВЕЛИКУ МЕТУ!

ПРЕСА І ГРОМАДА

(Продовження зі стор. 2-ої)

всіх, що її не знають зовсім, або знають дуже мало. Таким чином той громадський характер преси ще поглибився, ще узагальнився. А що освічених, досвідчених і активних одиниць ніколи не було забагато серед будь-котрих національних груп поза батьківщиною — то природно й послідовно українські журналісти опинились в перших рядах керівників громади.

На першому З'їзді українських журналістів восени 1965 році на „Союзівці в Америці два професійні українські журналісти молодшого покоління, з освітою вже в американських школах і з розумінням преси за американським зразком, зголосили резолюцію, яка наказувала активним журналістам, членам редакцій, зректися своїх становищ у керівних та репрезентативних українських установах, бо — мовляв — вони, як журналісти, не можуть об'єктивно розглядати працю установ, в яких самі займають поважні становища. Та резолюція сама по собі, за кантівським „ан унд фюр зіх", абсолютно правильна. Тільки вона цілком відірвана від української дійсности — в минулому й сучасному. Вона не брала на увагу історії України в цілому та, зокрема, історії української преси. Коли б схвалити таку резолюцію „із задньою важністю", то треба було б викреслити з історії українського відродження та новітньої громадської думки й новітнього політичного життя таких журналістів, як Андрій Ніковський, Сергій Єфремов, Олександер Саліковський, Валентин Садовський, Віктор Пісначевський, Микола Ковалевський, Михайло Кушнір — і багато інших, з-посеред наддніпрянців, та Володимир Барвінський, Володимир Охримович, Василь Панейко, Дмитро Левицький, Степан Баран, Василь Мудрий, Лев Ганкевич, Володимир Старосольський, Роман Домбчевський, Павло Лисяк, Михайло Струтинський, Лука Мишуга, Лонгин Цегельський, Іван Німчук, Осип Назарук, Матвій Стахів, Михайло Матчак, Іван Квасниця і багато-багато інших, з-поміж галичан. Це тільки з пам'яті навмання вирахувані прізвища, яких куди більше, коли взяти в руки історію українського національно-політичного відродження та історію української преси. Вони і їхні активні передові керівники — нероздільно сплетені.

Можна сказати, що з погляду дефініції преси, з погляду завдань преси такий характер української преси, такі нею у практиці виконувані функції і такі обов'язки активних українських журналістів — це ситуація ненормальна. Але ненормальним є стан, щоб 40-мільйоновий нарід з прадавньою історією і культурою по нинішній день не мав своєї держави. Ненормальним є стан, що український журналіст у порівнянні з іншими професіоналами все ще матеріяльно упосліджений. Ненормальним є стан бідности української вільної преси, яка взагалі має тільки два чотиросторінкові щоденники. У цій ненормальній ситуації власне цілком нормальним явищем є факт, що українські журналісти є водночас активними громадсько-політичними діячами, що займають видатні становища в різних політичних, культурних і господарських установах та організаціях і що поруч із своєю працею інформаторів і коментаторів є відповідальними чи співвідповідальними за працю в різних установах і організація. Ціла суспільна структура української вільної громади не зовсім нормальна, — ще більш вона ненормальна в Україні, де весь селянський стан закріпачено в колгоспах, робітничий стан перетворено на невільників у державних фабриках і майстернях, а працівникам культури — науковцям, письменникам, мистцям — накинено контролю партійних шпигунів і цензорів. Тому не можна підходити до проблем українського життя чи-то на рідних землях чи поза ними з критеріями вільних держав та високорозвинених народів.

Нічого злого в тому, що українська преса й громада тісно пов'язані. Навпаки, в історії українського визвольного рухуу, який триває по нинішній день, це світла сторінка української преси. Вона власне й може бути горда, що стояла і стоїть у проводі громадсько-політичного життя та взагалі всієї зорганізованої громади. Було б дуже сумно, коли б українські журналісти, покликаючись на дефініцію завдань преси „самої для себе" — ставали глядачами збоку, тільки обсерваторами й коментаторами українського суспільного життя, відмовляючись брати в ньому активну, відповідальну та інколи керівну участь. Коли взагалі не існує поняття „асуспільного журналіста", бо кожний журналіст живе, радіє чи боліє всіма справами рідного народу, рідного суспільства, то тим паче годі уявити, щоб український журналіст міг бути „агромадським". Може колись появиться книжка про ролю українського журналіста в житті України від половини минулого сторіччя. Це буде велика книга, сповнена великих діл, зроблених активними, жертвенними людьми.

Москва далі плянує міжнародне збіговище комуністів у Москві

Москва. — Московська „Правда" принесла в четвер 12 вересня ц. р. статтю видатного французького комуніста Жака Дюкльо з теплою рекомендацією — скликати в листопаді ц. р. до Москви лідерів всіх комуністичних партій у світі. Дюкльо твердить, що таке зібрання буде корисне для консолідації „п р о г ресивних сил" у світі. Хоча та стаття була написана ще перед совєтською інвазією т Чехо-Словаччині, проте надрукування її тепер в совєтському офіціозі вважають за доказ, що Політбюро не виреклося пляну такого комуністичного збіговища, без уваги на чесько-словацьку окупацію. Однак дуже сумнівно, чи це станеться. Вказує на це заклик голови італійської комуністичної партії Люїджі Льонґа в італійському комуністичному тижневику „Ріводирів, щоб вони якнайнасчіта" до совєтських провідників, щоб вони якнайшвидше вивели свої війська з Чехо-Слоаччини, бо „в цій ситуації" не можливо перевести приготування до з'їзду комуністичних партій. Іншими словами — італійські комуністи стверджують, що поки існує окупація Чехо-Словаччини, то взагалі нема що й говорити про такий з'їзд. На тому самому становищі стоять комуністичні партії у Франції Юґославії і в багатьох інших країнах.

А. ГАРРИМАН ОБОРОНЯВ ЯЛТУ

Париж. — Голова американської делеґації на Паризьку конференцію з Північним В'єтнамом, Аверелл Гарриман полемізував в інтерв'ю, що його проголосило радіо Люксембурґу, з президентом де Ґоллем щодо значення Ялтинського договору. Де Ґолль твердив, що в Ялті поділено світ на дві „суперпотуги", ЗСА і ССССР, які накинули світові свою гегемонію і що той поділ завинив і в окупації Чехо-Словаччини Совєтами. А. Гарриман, який був співтворцем Ялтинського договору, вказував на його постанову про самостійність і режим, опертий на вільних виборах, в країнах Середньої і Східньої Европи; це Москва цю постанову зламала та силою накинула комуністичний режим сателітським країнам.

ПОЧАТОК ШКІЛЬНОГО РОКУ В НЮ ЙОРКУ

Як попереднього року, так і цього наш Владика Преосв. Й. Шмондюк приїде до Ню Йорку на початок навчання. Дня 15 вересня, в год. 12 відправить Архиєрейську св. Літургію в церкві св. Юрія для всіх наших студентів з університетів, коледжів та гай скул. Цією св. Літургією й архиєрейським словом наш Владика торжественно відчинить перший гай скул у своїй дієцезії, Академію св. Юрія. По св. Літургії відбудеться зустріч нашого студенства зі своїм архипастирем в авдиторії св. Юрія.

Парафіяльний уряд та „Обнова" щиро запрошують все українське студентство так на Службу Божу, як також на зустріч.

Еґню відкликав обвинувачення Гомфрі в „м'якості" до комуністів

Рочестер, Н. И. — Республіканський кандидат на віцепрезидента губернатор Мериленду С. Т. Еґню заявив, що він не називає демократичного кандидата на президента Гюберта Г. Гомфрі „м'яким" у відношенні до комуністів, хоч у його промові кілька днів тому впали були такі слова на адресу Гомфрі. Еґню заявив, що він не хотів би, щоб його називали послідовником покійного сенатора р е с п убліканця Джозефа Р. МекКарті, який всіх своїх противників називав комуністами. Цю заяву Еґню попередили виступи на прес. конференції провідників республіканців в Сенаті і в Палаті Репрезентантів сенатора Еверетта МекКінлі Діркcена і конґресмена Джеральда Р. Форда, які висловили невдоволення з того, що республіканський кандидат на віце - президента несправедливо назвав Гомфрі „м'яким" щодо комуністів. Еґню назвав демократичного кандидата „чесною людиною" та „льояльним американцем".

Суддя Даґлес припинив висилку резервістів до В'єтнаму як незаконну

Вашинґтон. — Суддя Найвищого Суду ЗСА Вілліям О. Даґлес вирішив, щоб відкласти висилку до В'єтнаму 113-ох резервістів, які твердять, що президент Джансон не має права висилати резервістів на фронт до В'єтнаму тому, що ЗСА не виповіли досі В'єтнамові війни. Найвищий Суд ЗСА має вирішити справу скарги цих резервістів, і якщо Суд відкине їхню скаргу, тоді можна буде вислати їх на фронт Головний суддя Найвищого Суду Ерл Воррен і суддя цього ж Суду Гюго Л. Блек не прийняли були скарги вищезгаданих резервістів. Тоді вони віднайшли суддю Даґлеса, який видав наказ припинити висилку резервістів аж до вирішення Судом цієї справи, це значить, чи президент Джансон діє законно, висилаючи резервістів до В'єтнаму без урядового виповідження війни цій східньоазійській країні. Ці резервісти будуть продовжувати свій вишкіл, поки Найвищий Суд, який збирається 7-го жовтня на нову сесію, не вирішить їхньої скарги.

Малік погрожує бойкотом ОН

Об'єднані Нації. — Совєтський представник в ОН Яков Малік заявив, що коли б Рада Безпеки Об'єднаних Націй відновила наради над справою Чехо-Словаччини — він збойкотує ті наради. Він накинувся на амбасадорів ЗСА і Британії, Джорджа Болла і лорда Карадона, щоб вони „не втручали свого носа в справи чужих народів". Коли лорд Карадон пригадав Малікові, що Британія дала свободу десяткові народів, Я. Малік відповів, що Британія тільки повернула те, що колись заграбала була. На те Карадон порадив Малікові, щоб Совєтський Союз теж звернув Чехо-Словаччину — це страшенне розлютило того большевика.

Трудо проти вмішування Франції

Оттава. — Канадійський прем'єр П'єр Еллiот Трудо заявив, що праця французьких аґітаторів із Европи може пошкодити мирній розв'язці французької проблеми в Канаді. Досі канадійська франкомовна провінція Квебек мала амбіцію мати безпосередні зв'язки з Парижем і президентом де Ґоллем. Тепер приїхав із Парижу голова Французького Комітету в Парижі для поширення й оборони французької мови Філіпп Россільон до франкомовних місцевостей в правінції Манітоба Там він конферував із представниками канадійських французів в справі допомоги для них із Франції.

У Чехо-Словаччині не арештовано нікого з лібералів ані культурних діячів

Прага. — Речник чеського міністерства закордонних справ, капітан Франтішек Дубскі, заявив журналістам, що від часу приходу до Чехо-Словаччини совєтських військ ані чеська ані совєтська поліція не арештувала нікого з ліберальних комуністів, прихильників демократизаційного курсу політики Алєксандра Дубчека, ані теж нікого з культурних діячів, які манiфестували свої ліберальні погляди. Виняток становлять 5 — ближче неназваних — урядовців міністерства внутрішніх справ, що їх арештовано було зараз після вмаршу совєтських військ. Рішуче заперечено повідомлення британського Відділу міжнародних ПЕН-Клюбів, наче б переодягнені в санітарних службовиків совєтські аґенти схопили багатьох чеських культурних діячів. Голова чеського ПЕН-Клюбу проф. Адольф Гофмайстер, — автор маніфесту з липня ц.р., в якому домагалось відсунення від впливів всіх комуністичних „догматистів", письменник Людвік Вацулік, та всі інші видатні постаті з-посеред письменників, критиків і театральних діячів ліберального напрямку — на волі. Ті, що скривалися в ЧСР, або виїхали а кордон, вертаються до своїх попередніх варстатів праці.

ЗСА І ЗАХ. НІМЕЧЧИНА ОДНОЗГІДНІ ЩОДО НАТО

Вашингтон. — Курт Бірренбах, спеціяльний делегат канцлера Кізінґера, закінчив свої 2-денні наради у Вашингтоні з найвищими американськими державними мужами. В короткому комунікаті ствержено, що Західня Німеччина і ЗСА погодились, що европейські держави повинні збільшити свої зусилля задля скріплення НАТО — з дальшою участю у ньому ЗСА.

„Молодь України" танцюватиме на концерті в Піттсбурґу, Па.

Джерзі Сити, Н. Дж. — З Головної канцелярії Українського Народного Союзу інформують, що в неділю, 22-го вересня 1968 р. в готелі Піттсбурґ-Гілтон, в Піттсбурґу, відбудеться у великій балевій залі концерт, заходами братських організацій, які в тому ж готелі в наступних днях відбуватимуть свою 82-гу конвенцію Крайового Братського Конґресу Америки й Канади, членом якої є також УНСоюз. Заходом УНСоюзу в цьому концерті візьме участь танцювальна група з Піттсбурґа „Молодь України" під проводом пані Люби Глутковської. Ця група відома у українському та ширшому піттсбурзькому громадянству зі своїх численних і вдалих виступів на міжнародних танцювальних фестивалях, а останньо зі свого вдалого виступу на „Союзівці" перед двома тижнями. Концерт розпічнеться о год. 2 по полудні. Вступ на концерт безплатний.

Замість квітів на могилу
бл. п. інсп. Івана Василишина
на видання АЛЬМАНАХУ ГОРОДЕНЩИНИ
зложили:

Е. Куровицький	25.00 дол.
В Никифорук	20.00 дол.
Мгр. М. Кіндрачук	15.00 дол.
І Лавришко	10.00 дол.
З. Бундзяк-Лавришко	10.00 дол.
В. Пахульський	10.00 дол.
Н. Саєвич	10.00 дол.
І Станецький	10.00 дол.
М. Семків	5.00 дол.

ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ СТО-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ у ЛЬВОВІ

ПОВІДОМЛЯЄ:

На закінчення першого етапу Ювілейних Святкувань Сторіччя УАГ у Львові, відбудеться

в суботу і неділю,

28-29 вересня 1968 р. на „Союзівці"

ЮВІЛЕЙНА ЗУСТРІЧ

КАТЕХИТІВ, ПРОФЕСОРІВ і УЧНІВ (обох заведень) УАГ у ЛЬВОВІ

ПРОГРАМА ЗУСТРІЧІ:

СУБОТА, 28-го ВЕРЕСНЯ:
Від год. 10-ої ранку: Реєстрація і розміщення по квартирам. Дозвілля. Год. 2-га по пол.: Спільний обід. Дозвілля. Год. 4-та по пол.: Спільна сесія. Дозвілля. Год. 8-ма веч.: Ювілейний бенкет. Мистецька програма. Ювілейний баль — до білого світанку.

НЕДІЛЯ, 29-го ВЕРЕСНЯ:
Год. 11-та ранку: Спільне Богослуження з Екзортою. Панахида за поляглих і померших з проповіддю. Після Богослужб: Зложення вінків під пам'ятниками Т. Шевченка і І. Мазепи. Дозвілля. Спільні фотознімки. Зустрічі однокласників. Прощальний обід. Закриття зустрічі. Дозвілля і роз'їзд учасників.

Продовж двох днів буде показана Ювілейна Виставка фото- і пресових матеріялів.

ВПР. Отці Духовні зволять ласкаво привезти зі собою священичі ризи для Спільного Богослуження і Панахиди.

ВШ. Колеґи зволять ласкаво порозумітися між собою відносно зустрічей однокласників.

На Бенкеті і Балю обов'язуватиме УСІХ УЧАСНИКІВ — ВЕЧІРНІЙ ОДЯГ.

З огляду на велику кількість зголошення учасників — всі приміщення на „Союзівці" вже зайняті. Управа „Союзівки" розміщуватиме додаткових учасників по довколишніх пансіонах і мотелях. В цій справі Діловий Комітет, нажаль, не бере на себе ніякої відповідальности. — Слідкуйте за черговими оголошеннями.

GAUDEAMUS IGITUR —
VIVIDI DUM SUMUS!

✝

З болем серця і в найглибшому смутку повідомляємо членів Родини, Бабуню в Україні, Приятелів і Друзів зокрема Шкільних Товаришів зі Школи Українознавства, Марія Гай-Скул, Університеті Ілиной, Рузвелт і Ню Йорк Стейт, Друзів Сумівців і все Українське Громадянство, що наша Найлюбіша ДОНЯ

БЛ. П.

ЛЯРИСА ОКСАНА ЦЕЛЕВИЧ

студентка-стипендіятка кінцевого року своїх маґістерських студій на соціологічно-психологічному факультеті Нюйоркського Університету в Бофало, Н. Й., прийнявши Найсвятіші Тайни, заснула у Бозі на 23-ій весні свого многонадійного життя дня 7-го вересня 1968 р. о год. 2-ій ранку в Міському Шпиталі в Сан (Жу) Ван, Порто Ріко, де вона перебувала на вакаціях, в наслідку важкого поранення в автомобілевому випадку, що трапився там же дня 1-го вересня ц. р.

ПОХОРОННІ ОБРЯДИ відбулися в Шикаґо, Ілл. з таким порядком: В понеділок і вівторок, дня 9-го і 10-го вересня о год. 7:30 веч. Парастас і Панахида в каплиці Похоронного Заведення Музика і Син, 2157 Вест Шикаґо Евеню. — В середу, дня 11-го вересня 1968 р. о год. 9:30 ранку була відправлена Заупокійна Служба Божа в Катедрі св. о. Миколая і відбувся похорон на цвинтарі св. о. Миколая в Шикаґо, Ілл.

ВІЧНА ЇЙ ПАМ'ЯТЬ!

Горем прибиті:

мама — УЛЯНА ЦЕЛЕВИЧ
батько — мгр. АНДРІЙ СТЕЦЮК

ІМПРЕЗОВА РЕФЕРЕНТУРА ВІДДІЛУ УККА в НЮАРКУ, Н. Дж.

— влаштовує —

ПЕРШУ МИСТЕЦЬКУ ВИСТАВКУ ОБРАЗІВ

п. БОГУСЛАВИ ГНАТІВ і п. ІРЕНИ ФЕДИНИШИН

Неділя, 6-го жовтня 1968 року

год. 5-та по пол. — Заля УНДому
140 Проспект Евеню, Ірвінгтон, Н. Дж.

КОСТЮМІВКА ЛІСОВИХ ЧОРТІВ

Увага! 16 ЛИСТОПАДА 1968 Р. Увага!

Доражджуємо вже виготовляти костюми. Подробиці подамо в дальших оголошеннях.

3 Кур. УСП „Лісові Чорти"

Праця
HELP WANTED MALE

PRINTING AND OFFSET JOBS
Graphic placement exchange.
175 5th Ave. (23rd Street) N.Y.C. SP 7-8380

ПЕКАРІ (3)
Хліб і булки. Досвід і відповідальність. Досконала платня, повний час або кілька годин. Також солодке печиво.
Alberino's Italian Bakery
139 Fourth St., Troy, N.Y.

GENERAL RESTAURANT HELP
Broilerman, Salad Man, Maitre'd
Cook-elite restaurants.
Good potential.
Melody Agency
5254 Merrick Road
Massapequa, L.I. 516 799-6666

ПРИЙМЕМО СЛУЖБОВЦЯ
для завідування гіпотечним відділом (морґедж) на неповний час праці. Потрібне знання української та англійської мов. Писемні зголошення з коротким життєписом просимо слати на адресу:
SELF RELIANCE (N.Y.) FEDERAL CREDIT UNION
98 Second Avenue
New York, N.Y. 10003
Tel.: GR 3-7310

PLUMBER
або досвідчений помічник. Мусить їздити автом, постійна праця, добрі бенефіти, добрі умовини праці, jobbing & alterations.
Тел.: (201) DE 3-5297

ФАБРИЧНА ПОМІЧ
для оформлювання. Денний репорт 7:30 ранку. Нічний репорт 4:00 по пол.
Canada Dry
59-02 Borden Avenue
Maspeth, N.Y.

FACTORY WORKERS
2nd and 3rd shift.
MEN wanted for general factory work, 2nd and 3rd shifts. Liberal fringe benefits program, including Blue Cross and Blue Shield. Call 887-4880.
Chrysler Plastic Products Corp.
7 Eastmans Rd.
Parsippany, N.J.
An equal opportunity employer

Праця
HELP WANTED MALE

UPHOLSTERER
Висока платня для фахового, також досвідчений асистент. Добра платня, постійна праця, приємні умовини.
30 Irving Place, cor. 16 St. N.Y.C. or 3-4300 Ext. 22

СПРИТНИЙ МУЖЧИНА
Поміч при інсталюванні антени, не боїться висоти, доставa TV. (914) WH 9-7599.
Schleicher Radio & T.V. Corp.
32 Mamaroneck Avenue
White Plains, N.Y.

КРАЯЧІ
Потрібно (2) з досвідом при суконках. Добра платня і постійна праця, приємні умовини праці.
Hudson Frocks
151 West 25th St. N.Y.C (5th Flood) CH 3-2550

ПОРТЕРИ
Чищення бюр personnel. Повний час, нічна шифта, понед. до п'ятниці. Околиця White Plains. Оплачуємо транспорт. Висока почат. платня.
Тел. (914) WH 8-5261

НЕФАХОВА
фабрична поміч до фабрики пластики, шифти 4 по пол. до 12 ночі — 12 ночі до 8 рано. Нагода на овертайми.
Stuart Container Corp.
59 Grand St., Moonachie, N.J.
Тел. (201) 933-5016

ДО ҐРАВІРУВАННЯ
Досвід при золоті, також вседжування камени на перстенях і т. д. Праця на штуки, висока платня, приємні умовини праці. Добра нагода для відповідного.
PL 3-6525

MAN
with mechanical ability, on operation of major piece of equipment. We want a man looking for a future. Hard work, long hours during busy season. Steady year around work.
Apply to
Deer Park Baking Co.
Hammonton, N.J.

ЮВЕЛІР
Околиця Менгетен, досвід при золотих прижках, ювілірстві і т. д. Також направа біжутерії. Добра платня, постійна праця, всі бенефіти, добра нагода.
Тел. PL 3-6525 Ext. 216

Праця
HELP WANTED MALE

AUTO BODY MAN
Постійна праця, добра платня, юнійна фабрика, досконалі умовини праці, великі бенефіти, досконала нагода для відповідних.
Richard Buick
1095 E. 45th St., Brooklyn, N.Y.
CL 8-8000 CL 8-8004

ЗАГАЛЬНІ ФАБР. РОБІТНИКИ
Відкриття на денні і вечірні шифти. Досвід непотрібний. Постійна праця на повний час зі знохочуючим пляном. Багато великих бенефітів. Голоситись до Personnel Dept.
Henry Heide Inc.
14 Terminal Rd.
New Brunswick, N.J.
(Industrial Park)

СТОЛЯРІ
Досвід при малих домах і городових апартаментах. Мусить мати авто. З юнією або без.
(212) TU 6-0500
(914) 963-0047

WAREHOUSEMEN
Opportunities now available with one of the largest retailers. 5 day, 40 hour week. Good starting salary. Liberal benefit program, including discounts in all branch stores, 7 paid holidays, paid vacation, hospitalization, life insurance, profit sharing plan. Apply in person. Monday to Friday, 9 A.M. to 4 P.M.
Sears Roebuck & Co.
Distribution Center
152 Maywood Avenue
Maywood, N.J.

MEN
To work in large modern manufacturing plant. Intelligent. Able to work around the clock. Rotating shifts. Non seasonal. Benefits. Brooklyn location.
Tel.: 253-8829

Праця
FEMALE

ПОТРЕБУЄМО
ОПІКУНКИ
ДО ДВОЄ ДІТЕЙ І ЛЕГКОЇ ДОМАШНЬОЇ ПРАЦІ. ОКОЛИЦЯ NUTLEY, N.J.
Телеф. (201) 661-2118

КЕЛЬНЕРКИ
Денна або нічна праця.
Тел.: (201) 343-7651

SPANNER or LEARNER
EXPERIENCED.
Imperial swiss, high wages, steady work, paid vacation, air conditioned shop.
82 — First Street
Passaic, N.J. (201) 779-3788

STENO TYPIST
General office responsibilities. Hours 9:30-5:30, 5 day week. Convenient location to all subways. Work in pleasant atmosphere. Liberal benefits. Salary commensurate with experience.
Apollo Shipping Co.
Call for appointment
425-8650

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНСОЮЗУ

СУБОТА, 14-го ВЕРЕСНЯ 1968 р.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Місячні збори Б-ва св. Володимира — 130 Відд. о год. 8-ій веч. у приміщенні Укр. Кат. Ветеранів при 33 Іст 7-ма вул. Перед зборами можна вплатити членські вкладки. — І. Малець, секр.

КЛІФТОН, Н. Дж. Місячні збори Т-ва „Укр. Січ" — 182 Відд. о год. 6-ій веч. в залі Укр. Правосл. Церкви, 47 Hope Ave., Passaic, N.J. — Управа.

НЕДІЛЯ, 15-го ВЕРЕСНЯ 1968 р.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, Па. Місячні збори Т-ва Любов — 45 Відділ від год. 11:30 до 1:30 в домі УАГорожан, 847 Френклін вул. Проситься чл. прибути і вирівняти залеглі чл. вкладки. — Управа.

Праця
FEMALE

ОПЕРЕЙТОРКИ
Досвід при візитових і балевих сукнях. Секційна праця або цілість. Також спеціяльні машинові операйторки та при машинах пришивання ґудзиків. Добра платня, постійна праця, приємні умовини.
(516) 281-9791

Праця
MALE & FEMALE

ОПЕРЕЙТОРКИ
Досвід при суконках. Секційна праця, пов. час. Постійна праця, платні свята, також до прасування. Добра почат. платня.
Carland Mfg. Corp.
8 North Main Street
Monroe, N.Y. (914) 783-2511

РОБЛЕННЯ ЗРАЗКІВ
при кращих трикотажних одягах, костюмі, суконки для першорядної вирібні. Добра платня, постійна праця, приємні умовини праці.
OX 5-4440 або OX 5-5078

Electronic Factory Help
Good Starting Salary

INSPECTORS-LINE
MALE and FEMALE
Electronic — Mechanical knowledge of mil specs. required. Must be experienced on Government work.

WIRERS & SOLDERERS
MALE and FEMALE
Minimum 1 year experience on Government work.

Also
Assemblers
MALE ONLY
No experience necessary.

MUST UNDERSTAND AND SPEAK ENGLISH.

Queens resident preferred. Excellent future. Union benefits.

Apply 9 to 4:30 to Mr. Balson
FEDERAL TV — Division of
HENRY PRODUCTS CO., Inc.
19-10 23rd Terrace
ASTORIA, L.I., N.Y.
Equal opportunity employer

Вакації
FLORIDA BEACH

Гарне місце на вакації, літні ціни — 1 травня до 14 грудня. Готелеві кімнати, ефективні апартаменти, кольор. TV, огріваний басейн, телеф. в кожній кімнаті. Писати за каталогом до
Harry Dutchyshyn, owner
c/o Beach Plaza Apt. Motel
625 N. Atlantic Blvd.
Fort Lauderdale, Fla. 33304
Mountain Houses

Шліть ГРОШІ в УКРАЇНУ

ГРОШІ ВИСЛАНІ ЧЕРЕЗ
GRAMERCY
Є ДОСТАВЛЕНІ ЯК ГРОШІ ЧЕРЕЗ БАНК ІНОЗЕМНОЇ ТОРГІВЛІ.
ДОСТАВА ДО ДВОХ ТИЖНІВ. БЕЗ ВІДТЯГНЕНЬ.
Гроші можна ужити на кожні закупи, які відбореці бажає.
ВИ Є ТІЛЬКИ ПЕВНІ З ЛІЦЕНЗОВАНОЮ ФІРМОЮ. БЕЗ ПОСЕРЕДНИКІВ. БЕЗ СКРИТИХ КОШТІВ.
ПОНАД НАШИХ 20 РОКІВ У БІЗНЕСІ ГАРАНТУЄ ВАМ ЗАДОВОЛЕННЯ.
Всі пересилки повністю гарантовані і забезпечені. Ліценція Департам. Банків і Забезпечення. Бондовано до $20,000.00. Офіційні посвідки з СССР з підписом відборця.
Ставка: 9 рублів за $10.00.
Оплата: до $30.00 — $2.75; понад $30.00 — 10%
GRAMERCY SHIPPING INC.
744 Broad St., Newark, N.J.

Шліть в дарунок Цертифікати Долярів з ЗДА для закупу в нових спеціяльних долярових крамницях. Нема оплати за цю обслугу.
Жадайте наших даровних каталогів спеціяльно дітних ціни на прилади, текстилі і харчі.
GRAMERCY
118 East 28th Street
New York 10016 Est. 1945
Відкрито в суботу 9-12.

Нюарк, Н. Дж. й околиця!
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ ВЗУТТЯ
HOWERLA SHOES
203 Springfield Ave., Newark, N.J. Тел. 623-6248
— пошукує —
ПРОДАВЦЯ
НА ПОСТІЙНУ ПРАЦЮ
Платня згідно з умовою, Blue Cross & Blue Shield, платні вакації.
ЯРОСЛАВ ЯВОРСЬКИЙ

ДО ВИНАЙМУ
РЕСТОРАН і КУХНЯ
З ПОВНИМ УСТАТКУВАННЯМ НА ДОГІДНИХ УМОВИНАХ. ПИСЬМОВІ ПОДАННЯ НАДСИЛАТИ НА АДРЕСУ:
UKRAINIAN NATIONAL HOME
142 Second Avenue New York, N.Y. 10003

М'ясо і ковбасні вироби
за німецьким виробом для смакунів.
Вироби у власній фабриці ковбас.
ТІЛЬКИ ОДНА ЯКІСТЬ — НАЙЛІПША
яку найліпше люблять господині і цілі родини.
Зайдіть до найбільшої КРАМНИЦІ KARL-EHMER
KARL EHMER PORK STORES
Головна крамниця:
63-35 Fresh Pond Road Ridgewood — Brooklyn, N.Y.
Філії крамниць в Ню Йорку і поза містом.

БАТЬКИ і МАТЕРІ!
Не робіть кривди дітям!
Вже сьогодні замовте дитячий журнал. Вирівняйте залеглу передплату.
ВЕСЕЛКА
THE RAINBOW
ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ
з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редагує Колеґія з членів Об'єднання Працівників Дитячої Літератури. Річна передплата становить у ЗСА — 4.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми. Ціна окремого числа — 40 центів. Ціна подвійного числа — 60 центів.
"THE RAINBOW" — "VESELKA"
81-83 Grand Street Jersey City, N.J. 07303

НЮЙОРКСЬКА ПРОВІДНА КРАМНИЦЯ КОВБАС та німецьких спеціяльностей
SCHALLER & WEBER
— ДІМ ЯКОСТЕЙ —
РІЗНІ М'ЯСНІ ВИРОБИ, СВІЖЕ М'ЯСИВО ДО ВАРЕННЯ І ПЕЧЕННЯ КОВБАСКИ і ШИНКИ
9 Великих крамниць 9

in NEW YORK: 1654 2nd Avenue (85-86 Sts.)	TR 9-3047
in RIDGEWOOD: 56-54 Myrtle Avenue	VA 1-7068
in ASTORIA: 28-28 Steinway Street	AS 4-3210
FRANKLIN SQUARE, L.I.: 981 Hempstead Tpk.	437-7677
in FLUSHING: 41-06 Main Street	HI 5-2552
in JACKSON HEIGHTS: 82-10 37th Avenue	DE 5-1154
in FLORAL PARK, L.I.: 259 — 17 Hillside Avenue	343-6116
in POUGHKEEPSIE, N.Y.: 450 Main Street	(914) 454-9070
in EAST NORTHPORT, L.I.: 250 — A Lark Field Rd	(516) 757-0801

КОЛИ ХОЧЕТЕ ВИСЛАТИ
ПОСИЛКУ - ДАРУНОК ДО СССР
ПОКОРИСТУЙТЕСЬ ПОСЛУГАМИ ШИРОКОВІДОМОЇ ФІРМИ
PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.
(Licensed by Vneshposyltorg)
EXECUTIVE OFFICE
1776 BROADWAY • NEW YORK, N.Y. 10019 • Tel.: 581-7729

Вислані через нашу фірму посилки доставляються на призначену адресу в найкоротшому часі. Доставa посилок гарантована. Належне мито оплачується тут у наших крамницях і той, хто отримує посилку, не платить нічого. При конторах фірми є склади з різними одяговими товарами, харчовими продуктами, скірами на обуву і т. п. по дуже низьких цінах.

Фірма відчинена щоденно від 9 год. ранку до 6 вечора. По суботах і неділях від 9 ранку до 4 по пол.

НАШІ ВІДДІЛИ:

BROOKLYN, N.Y. — 1536 Bedford Avenue	IN 7-6465
NEW YORK 3, N.Y. — 78 Second Avenue	OR 4-1540
NEWARK, NEW JERSEY — 250 Market Street	MI 2-2452
SOUTH RIVER, N.J. — 41 Whitehead Avenue	CL 7-6320
UTICA, N.Y. — 963 Bleecker Street	RE 2-7476
FARMINGDALE, N.J. — Freewood Acres	363-0494
PHILADELPHIA 23, Pa. — 631 West Girard Avenue	PO 9-4507
ALLENTOWN, Pa. — 126 Tilghman Street	HE 5-1654
ROCHESTER 5, N.Y. — 558 Hudson Avenue	232-2942
LOS ANGELES 4, Cal. — 129 So. Vermont Avenue	DU 5-6550
CHICAGO 22, Ill. — 1241 No. Ashland Avenue	HU 6-2818
BALTIMORE 31, Md. — 1900 Fleet Street	DI 2-4240
DETROIT 12, Mich. — 11601 Jos. Campau Avenue	365-6780
HARTFORD 6, Conn. — 122-126 Hillside Avenue	249-6216
JERSEY CITY, N.J. — 219 Montgomery Street	HE 5-6368
SYRACUSE, N.Y. 13204 — 515 Marcellus Street	475-9716
CLEVELAND 13, Ohio — 1028 Kenilworth Avenue	PR 1-0696
HAMTRAMCK, Mich. — 11339 Jos. Campau Avenue	365-6740
BUFFALO 12, N.Y. — 701 Fillmore Avenue	TX 5-0700
SO. BOSTON, Mass. — 396 West Broadway	AN 8-8120
TRENTON 10, N.J. — 1152 Deutz Avenue	EX 2-0306
RAHWAY, N.J. — 717 W. Grand Avenue	381-8997

ARKA Company DEPARTMENT STORE
48 E. 7th St.
Tel.: GR 3-3550. New York City
ДЛЯ ВАШИХ ДІТЕЙ: ВСІ КНИЖКИ ДЛЯ ШКОЛИ ОДЕРЖИТЕ В АРЦІ.

Різне

Українське Висилкове Бюро
ROMAN PARCEL SERVICE
141 2nd Ave., New York City
Tel.: GR 5-7430. — Висилаємо ПАЧКИ з ОДЯГОМ і ХАРЧАМИ в УКРАЇНУ і до СССР. Приготовлено великий вибір матеріялів і різних товарів на висилку для рідних на свята по дуже дешевих цінах.
Уряд. год.: від понед. до суб. 8:30-6, неділя від 10-2 по пол.

Читайте українські книжки і газети, бо часто читання веде до просвіти, а просвіта ...

Real Estate

30-АКР. ПОСІЛІСТЬ
в горіш. стейті, 10 умеб. катеджів, 2 огрівані, цементований басейн, вечерні крамниці.
Тел. (914) 647-4397
або писати:
Box No. 133 RFD 1
Ellenville, N.Y.

WEST NYACK
4 bedroom, high ranch, eat in kitchen panel, family room with built in bar & bookcases, large rear deck, privacy yet convenient to shops, school & parochial, carpeting storms & screens included. Well landscaped. Excellent buy. Must be seen to appreciate. Asking $37,500. Act now. CALL OWNER (914) NA 3-5179

Business Opportunity

THRIVING PLUMBING BUSINESS
GMC Pickup, Backhoe Smeal pump rig, material on hand, customer list, etc. Large pump business, no licence required. Soyuzivka area. Poor health forces sale, asking $22,000.
212 939-1024 or 914 647-4447

Funeral Directors

SINKOWSKY FUNERAL SERVICE
4221 PARK AVENUE
BRONX, N.Y. 10457
(near E. Tremont Avenue)
Tel.: 863-2475
Директор
ЙОСИФ СЕНКОВСЬКИЙ
Завідує влаштуванням похоронів в каплицях, положених в кожній районі міста. Похорони по мінімальних цінах.

Theodore WOLINNIN, Inc.
Директор Похоронного Заведення
123 East 7th Street
NEW YORK, N.Y. (9)
Tel.: GR 5-1437
СОЛІДНА ОБСЛУГА

LYTWYN & LYTWYN
UKRAINIAN FUNERAL DIRECTORS
AIR CONDITIONED
Обслуга ЩИРА і ЧЕСНА.
Our Services Are Available Anywhere in New Jersey.
801 Springfield Avenue
IRVINGTON, N.J.
NEWARK, N.J.
ESsex 5-5555

КОВАЛЬЧИК
FUNERAL HOME
Completely AIR CONDITIONED
Займається Похоронами в стейті NEW JERSEY.
Ціни приступні для всіх. Обслуга чесна й найкраща.
У випадку смутку в родині, кличте, як в день, так і в ночі
WILLIAM F. RASLOWSKY, Manager
129 Grand Street
(cor. Warren Street)
JERSEY CITY, N.J. 07302
HEnderson 4-5131

ПЕТРО ЯРЕМА
УКР. ПОГРЕБНИК
Займається Похоронами в BRONX, BROOKLYN, NEW YORK і ОКОЛИЦЯХ
Контрольована температура. Модерна каплиця до ужитку ДАРОМ.
PETER JAREMA
129 EAST 7th STREET
NEW YORK, N.Y.
ORegon 4-2568

• FEMALE •

ПОШУКУЄТЬСЯ на ПОСТІЙНО
ПРИБИРАЛЬНИЦЮ та КЕЛЬНЕРКУ
до праці на Союзівці
Платня після умови. Зголошення слати:
СОЮЗІВКА
UKRAINIAN NATIONAL ASS'N ESTATE
Kerhonkson, N.Y. 12446 Тел.: (914) 626-5641

КІМНАТИ НА „EXPO 68"
Город, басейн до плавання, обслуга. Добра транспортація. Український дім. $3.00 і $5.00 денно від особи.
11037 Frigon St., Montreal 12, Que. Tel.: 331-5753

der grosse Weinbrand aus Rüdesheim am Rhein
GERMAN DISTILLERIES LTD., NEW YORK, N.Y. 10001

В УКРАЇНУ
Найліпший дарунок.
Найваргісніший дарунок цертифікати на дарунок. Повна гарантія, скоріша достава. Тільки цертифікати на дарунки, це найваргісніший дарунок, багато ліпший як пачки. Ваші кревні потвердять. Тому, як плянуєте, в найближчому часі вислати пакунок, не висилайте пачки. Шліть замість того, цертифікати на дарунок і побачите які щасливі і задоволені будуть Ваші кревні.
Тільки цертифікати на дарунки дають можливість Вашим кревним купити через спеціяльні дозорові крамниці Всеспілкоторгу найкращої якости американські, західньоєвропейські і домашні вироби. Ваші кревні це потвердять.
Тільки цертифікати на дарунки, дають можливість Вашим кревним купити по спеціяльно дуже знижених цінах. Ваші кревні це потвердять.
Нема оплат, ані для висилаючого, ані для відборця.
Замовляйте тепер. Замовляйте через
INTERTRADE EXPRESS CORP.
125 East 23rd Street
Second Floor
New York, N.Y. 10010
Tel.: 982-1530
Жадайте наших даровних каталогів.
Уповноважений представник Podarogifts, Inc.